

PROGRAM

Indhold

SPOR 1: FORHISTORISK ARKÆOLOGI	2
MANDAG D. 11. NOVEMBER 2024 - FORHISTORISK ARKÆOLOGI	2
TIRSDAG D. 12. NOVEMBER 2024 – FORHISTORISK ARKÆOLOGI.....	9
SPOR 2: HISTORISK ARKÆOLOGI	14
MANDAG D. 11. NOVEMBER 2024 – HISTORISK ARKÆOLOGI	14
TIRSDAG D. 12. NOVEMBER 2024 – HISTORISK ARKÆOLOGI.....	20
POSTERS – FORHISTORISK OG HISTORISK ARKÆOLOGI	24
SPOR 3: NYERE TIDS KULTURHISTORIE	26
MANDAG D. 11. NOVEMBER – NYERE TIDS KULTURHISTORIE	26
TIRSDAG D. 12. NOVEMBER – NYERE TIDS KULTURHISTORIE.....	29
SPOR 4: Udstilling og Formidling	33
MANDAG D. 11. NOVEMBER – Udstilling og Formidling	33
TIRSDAG D. 12. NOVEMBER – Udstilling og Formidling	36
SPOR 5: NATURHISTORISK GRUPPE	39
MANDAG D. 11. NOVEMBER – NATURHISTORISK GRUPPE	39
TIRSDAG D. 12. NOVEMBER – NATURHISTORISK GRUPPE	42
SPOR 6: KONSERVATORGRUPPE	43
MANDAG D. 11. NOVEMBER – KONSERVATORGRUPPE	43
TIRSDAG D. 12. NOVEMBER – KONSERVATORGRUPPE	47
SPOR 7: KUNSTHISTORISK GRUPPE.....	51
MANDAG D. 11. NOVEMBER – KUNSTHISTORISK GRUPPE	51
TIRSDAG D. 12. NOVEMBER – KUNSTHISTORISK GRUPPE	53
MUSEUMSMARKED	55
TIRSDAG DEN 12. NOVEMBER KL. 10-15.....	55
FAGLIGE KOORDINATORER 2024	57

Spør 1: Forhistorisk Arkæologi

Kære kolleger!

Koordinatorerne for Forhistorisk Arkæologi har hermed fornøjelsen at udsende programmet til årets faglige orienteringsmøde i Vejle. I år indeholder programmet tre fællessessioner med Historisk Arkæologi. De to første fællessessioner ligger mandag og rummer indlæg med fokus på *Vikingetid* og *Metode*.

Tirsdag formiddag afholdes tredje fællessession, *Great Excavations*, hvor Dr. Mark Lehner, der er leder af Ancient Egypt Research Associates (AERA), fortæller om sin livslange udforskning af Giza-plateauet i Egypten, der bl.a. har omfattet kortlægning af Sphinxen samt opdagelsen af "The Lost City of the Pyramids". Resten af årets program er for Forhistorisk Arkæologi og omfatter indlæg med faglig orientering fra museer og institutioner.

Det vil – igen i år – være muligt at orientere sig om nye undersøgelser og projekter på posters. De bliver udstillet i Skovsalen og vil være tilgængelige under hele årsmødet. Så tag endelig kaffen med derind i pauserne!

Med venlig hilsen

Koordinatorerne for Historisk Arkæologi

Niels Algreen Møller, Niels Nørkjær Johannsen, Sidsel Wålin & Kasper H. Søsted (tovholder)

Mandag d. 11. november 2024 - Forhistorisk Arkæologi

10.30 – 12.30	Tema: Vikingetid - Fællessession Forhistorisk Arkæologi og Historisk Arkæologi Munkebjergsalen
10.30	<p>Nyt fra Emporiet Ribe - arkæologiske undersøgelser i Saltgade 2022 og 2023 <i>Maria Knudsen (Museum VEST)</i></p> <p>I løbet af 2022-23 fulgte Museum VEST kloakseparering i Saltgade samt tilstødende gader i Ribe. I en del af undersøgelsen stødte man på metertykke, organiske kulturlagsaflejringer afsat på oprindelig landskabsoverflade. I lagene fremkom rester af flettede vægge til huse samt rester af en plankevej. Det blev klart, at vi befandt os i lag fra vikingetidens Ribe, hvis kendte udstrækning nu kunne rykkes væsentligt længere mod nordvest. Kulturlagene blev udgravet horisontalstratigrafisk og samlet til sold for hver afgravet horisont. De tusindvis af fremsoldede genstande viser, at vikingebyen sandsynligvis har haft sin fulde, kendte udstrækning fra grundlæggelsen omkring år 700. Mod syd blev lagene fra vikingetid skåret af et bredere, middelalderligt forløb af den nuværende Ydermøllestrøm, som derfor tolkes at være en anlagt voldgrav fra Ribes 1200-talsbefæstning. Overvejende sættelag fra senere vejbelægninger indikerer, at de yngste vikingetidslag kan være slidt væk af færdsel, inden man anlægger plankeveje på strækningen formodentligt i 1200-tallet.</p>
10.45	<p>Interregionale netværker i vikingetiden? Nye oplysninger fra et brændt grubehus på Bispetorvet, Aarhus (c. 980 e.Kr.) <i>Welmoed Out (Moesgaard Museum)</i></p> <p>I Vikingetid udviklede lokale centre sig til byer, som var del af interregionale netværker. Mens viden om flere Vikingetidsbyer i Danmark har udviklet sig stærkt i de sidste år, er historien om Aarhus ikke så godt kendt endnu, selvom byen var et handelscentrum, et religiøst centrum og et politisk magtcentrum. I forskningsprojektet "Vikingernes Aros", støttet af Kulturministeriet (2021-0002), har formålet været at få en bedre forståelse af Vikingetidsbyen Aros' rolle i interregionale netværker gennem interdisciplinære analyser af et velbevaret, afbrændt grubehus på Bispetorvet i Aarhus. Hvad fortæller de uorganiske og organiske fund om funktionen af huset, hvilke ressourcer blev brugt, og i hvilken grad var beboerne aktive i interregionale netværker? Resultaterne bliver sammenlignet med data fra andre lokaliteter, inkl. Søndervold og Skt. Clemens Stræde i Aarhus.</p>

11.00	<p>Vikingernes Aros. Nye indsigter i Aarhus i vikingetiden</p> <p><i>Jette Linaa (Aarhus Universitet)</i></p> <p>Forskningsprojektet “Vikingernes Aros – nye indsigter i vikingetidens Aarhus”, støttet af Kulturministeriets Forskningspulje (2projektnummer 021-0002), er afsluttet og under publikation. I dette indlæg præsenteres resultater fra delprojekt 1: En komparativ analyse af byens udvikling. I delprojektet er tyve udgravninger, udført mellem 1963 og 2022, reaktiveret, og strukturer og artefakter bearbejdet og dateret på ny. Denne nye analyse af over 100 strukturer, fra grubehuse til byens befæstninger, og 16.000 genstande, fra keramik til mønter, perler, glasbægre, kamme, kværnsten og metalgenstande, danner basis for en komparativ analyse på tværs af Aros og mellem Aros og bebyggelserne i det omkringliggende land. Resultaterne kontekstualiseres i forhold til byer og bosættelser i Danmark og Nordeuropa, især Ribe, Hedeby, Birka og Kaupang. Oplægget præsenterer således, hvordan en reaktivering af museets samlinger har givet ny viden om Aros' opståen og udvikling, funktioner, internationale netværk og ny indsigt i, hvornår Aros blev en by.</p>
11.15	<p>Spørgsmål fra salen</p>
11.25	<p>Horsens-egnens specialiserede pladser og skibssætningen på Endelave</p> <p><i>Lars Pagh og Hjalte Maach Raun, Museum Horsens</i></p> <p>To forskningsprojekter har kastet nyt lys over vikingetiden på Horsens-egnen. Lars Pagh har samlet op på Museum Horsens' arkæologiske materiale og set på specialiserede vikingetidspladser som baggrund for den tidligste bydannelse i Horsens. 20 års udgravninger og detektorfund tegner et billede af et central space, hvor en synergi af kongelige interesser, produktion og handel skabte grundlaget for en spirende urbanisering. Hjalte Maach Raun har stået for geofysiske opmålinger og en mindre udgravning af en formodet skibssætning på Øvre Endelave. Stednavne og genstandsfund antyder aktivitet på øen i midten af Danmark i vikingetiden. Et skålspænde fundet mellem stenene i den formodede skibssætning var baggrunden for, at Museum Horsens i 2023 sejlede ud for at få syn for sagn. Vi samler trådene fra begge projekter i en præsentation af Horsens-egnen i vikingetiden.</p>
11.45	<p>Vestfynske Vikinger</p> <p><i>Line Jørgensen (Museum Odense)</i></p> <p>I forbindelse med vores store jernbanetracé har arkæologerne fra Museum Odense udgravet en vikingetidsgravplads ved Indslev på Vestfyn. Gravpladsen ligger lige syd for Indslevs middelalderkirke og skal sandsynligvis ses som forgængeren til den kristne kirkegård. Derved kan gravpladsens placering i landskabet bidrage til forståelsen af den sociale udvikling, der sker ved overgangen mellem de førkristne og de kristne traditioner. Derudover er der potentiale i at se pladsens placering som en del af en større kontekst i det mere sakrale kulturlandskab. Pladsen udgør ligeledes et godt eksempel på vikingetidens mangfoldige gravskik, med mange variationer i gravenes opbygning. Det gør det muligt at undersøge forskellige gravtyper indenfor samme kontekst. Oplægget vil dermed bestå af en præsentation af pladsen samt de foreløbige overvejelser og tolkninger, der er gjort omkring gravskikken i vikingetidens Vestfyn.</p>
11.55	<p>Åsum er awesome – om udgravningen af en vikingetids gravplads i Asernes hjem.</p> <p><i>Michael Borre Lundø (Museum Odense)</i></p> <p>I Åsum, øst for Odense, har arkæologerne fra Museum Odense udgravet en gravplads fra vikingetiden. Åsum ligger ved og er måske ligefrem vokset op omkring et helt centralt overfartssted over Fyns største vandløb, Odense å. Åsum er således anlagt i direkte tilknytning til en ”tvangspassage” over en bred barriere i form af ådalene, og på dette sted findes stadig en vigtig overgang i form af Åsum Bro, der har muliggjort den landværts trafik fra Østfyns kysten til Centralfyn. Det er således nærliggende at se gravpladsens placering i samme landskabelige</p>

	<p>og kommunikative kontekst. I en del af udgravningsfeltet viste skeletterne sig at være særdeles velbevarede, og foredraget vil, ud over en foreløbig præsentation af gravpladsen, også omhandle de naturvidenskabelige greb, der er blevet valgt til undersøgelsen af gravene og de gravlagte.</p>
12.05	<p>Spørgsmål fra salen</p>
12.15	<p>Danefæ – året der gik</p> <p><i>Kirstine Pommergaard og Jonas Johansen (Nationalmuseet)</i></p> <p>Oplægget vil præsentere årets danefæ på Nationalmuseet med fokus på udvalgt genstande fra 2024.</p>
12.30 – 13.30	<p>Frokost</p>
13.30 – 15.00	<p>Tema: Metode - Fællessession Forhistorisk Arkæologi og Historisk Arkæologi Munkebjergsalen</p>
13.30	<p>De usynlige farver</p> <p><i>Simone Bøgh Jensen (Heimdal-archaeometry)</i></p> <p>Undersøgelse af et antal dekorative genstande som blandt andet tutuli, dobebltknapper og dragtnåle fra yngre bronzealder, viser at de er lavet i en række relativt veldefinerede legeringer, som har haft forskellige farver spændende fra kobberøde over bronzens gulbrune til guldgylde og sølvhvide. Specifikke legeringer synes at være bevidst anvendt til forskellige typer genstande, og formålet må have været at skabe et visuelt udtryk gennem genstandenes farver. I dag opfattes bronzealderens genstande dog som ensartede på grund af den normale grønne korrosion. Under den ligger dog en verden af farver, som kun lader sig "se" gennem analyse af metallet. Farver, som sandsynligvis har haft stor betydning for de mennesker som oprindeligt bar genstandene.</p>
13.40	<p>En bronzedolk fra Horsens – tre fagligheder og det størst mulige udbytte</p> <p><i>Cecillie Odderskov (Konserveringscenter Vejle)</i></p> <p>I foråret 2022 udgravede Museum Horsens en stammebådsgrav syd for Horsens fjord. Blandt gravinventaret fremkom en fin bronzedolk af Sögel-Wohlde-typen. Allerede fra starten var der et ønske fra arkæologens side, om at fritlægge så mange oplysninger som muligt om dolken og dermed også det gravlagte individ. Dette ønske startede et tværfagligt samarbejde mellem den arkæologiske udgravningsleder, konservatoren og naturvidenskaben, hvor alles interesser skulle tilgodeses og komplementere hinanden, i stedet for at føre til gentagne arbejdsgange, problemer og flaskehalse, som det ellers tit kan gøre. Tværfaglige projekter som dette, kan værre svære at finde balancen i, men gennem åben kommunikation, lydhørhed overfor hinandens faglige prioriteter og en fælles fascination af genstanden, er det muligt og vi vil således gerne inspirere fremtidige arbejdsgange mellem forskellige felter, da dette giver mening fagligt, forskningsmæssig og økonomisk.</p>
13.50	<p>Aldersbestemmelse af hulveje ved Aars</p> <p><i>Simon Kjær Nielsen (Vesthimmerlands Museum)</i></p> <p>Ved Halkjær Å nær Aars i Vesthimmerland findes et gammelt vadested omgivet af dybe hulveje. Området er rigt på fortidsminder fra Bronze- og Jernalderen, og en forundersøgelse i 2022 afslørede en hidtil ukendt bebyggelse fra germansk jernalder eller vikingetid tæt på vadestedet. I 2023 indledte Vesthimmerlands Museum og Lunds Universitet et samarbejde om at datere vejsporene ved hjælp af OSL-datering, da der planlægges byggeri i området. OSL-datering gør det muligt at bestemme, hvornår forseglede sedimentter sidst blev udsat for lys. Resultaterne af</p>

	vores ti prøver er nu blevet analyseret, og de viser et spor med datering til førromersk jernalder, mens et andet dateres til yngre jernalder. Derudover kommer fire prøver med dateringer til perioden 1200-1550, tre prøver med dateringer til 1600-1700-tallet, mens en enkelt prøve dateres til starten af 1900-tallet. Denne præsentation gennemgår vores metode og resultater samt diskuterer potentialet for fremtidige OSL-dateringsprojekter af hulveje og vejspor.
14.00	Spørgsmål fra salen
14.10	<p>Udregning af Udbytte fra (Jern)Udvinding</p> <p><i>Jonas Martin Søndermølle (Heimdal Archaeometry)</i></p> <p>Oplægget kredser om tolkning af udbytte fra forhistorisk jernudvinding, med fokus på de geologiske og procesmæssige faktorer, der sætter rammen for erkendelse af en given smeds effektivitetsniveau. Metoder til kvantificering af udbyttet af brugbart jern, samt udgravningstekniske 'best practices' når man støder på spor efter jernfremstilling vil blive præsenteret og diskuteret.</p>
14.20	<p>A different king of purgatory - Estimating age from human cremated remains</p> <p><i>Svenja Weise (ADBOU, Anthropological Database, Syddansk Universitet)</i></p> <p>The value of interpreting cremated human remains has long been discussed, since commonly applied methods for age and sex estimation used on unburned skeletons are not easily transferred to remains from cremation graves. Most available methods for age estimation lack precision for skeletons in unburned condition, and their application to heat exposed and very fragmented material is difficult. To estimate age, we propose to use Transition Analysis 3, a new method that relies on the analysis of a wide array of skeletal features, distributed over the whole body, instead of only a few structures. With inhumations, the method proved accurate. Even if not all new indicators can be used for cremated remains, because some depend on metric measurements which have not been adapted to the expected shrinking of bones during the burning process, most traits are based on the existence of bony extensions which will be visible even after burning.</p>
14.30	<p>Ansøgning om prøvetagning hos Nationalmuseet – hvordan? hvorfor? Og hvornår?</p> <p><i>Peter Andreas Toft (Nationalmuseet)</i></p> <p>De sidste 5 år har Nationalmuseet udviklet en ny procedure for behandlingen af prøvetagningsager. Det er sket for at sikre en ensartet, gennemskelig og fair proces for alle, der ønsker at tage prøver fra museets kulturarvsmateriale i de store og righoldige samlinger. Efter en periode med magasinflytning har vi åbnet døren på klem for prøvetagningsansøgninger og studiebesøg. Så kom og hør om, hvordan man ansøger og få indblik i processen fra start til slut, så du er godt forberedt til dit næste forskningsprojekt. Oplægsholderen er til rådighed for spørgsmål og vejledning under hele ODM-mødet.</p>
14.40-14.50	Spørgsmål fra salen
15.00 – 15.15	Eftermiddagskaffe
15.15 – 17.45	<p>Forhistorisk Arkæologi - Stenalder</p> <p>Munkebjergsalen</p>
15.15	<p>Bøgeskovgård V – Nødderistningsanlæg fra tidlig Maglemosekultur</p> <p><i>Oliver Colding-Fagerholt (Museum Nordsjælland)</i></p>

	<p>I Museum Nordsjællands område har bopladsspor fra Maglemosekulturen været få indtil for ca. 5 år siden. Situationen har dog ændret sig markant de seneste par år, bl.a. med udgravningen af en lokalitet fra tidlig Maglemosekultur. Under et erosionslag med fund fra bronzealderen blev der erkendt et fundførende lag med flintgenstande fra Maglemosekulturen, som ledte til en udgravning med støtte fra Slots- og Kulturstyrelsen. Bøgeskovgård V er relativt uforstyrret og har udover flintinventaret også to bevarede anlæg, der var anvendt til ristning af hasselnødder. Et omfangsrigt materiale til 14C-dateringer, typologiske dateringer og teknologiske analyser underbygger Bøgeskovgård V's potentiale, som en spændende lokalitet der trækker tråde ud i Nordeuropa.</p>
15.25	<p>Trækulsanalyse af den tidlige Tragtbægerlokalitet Frydenlund på Fyn</p> <p><i>Welmoed Out (Moesgaard Museum)</i></p> <p>Selvom der findes mange Tragtbægerlokalteter i det nordlige Europa, er der ikke meget viden omkring brugen af træressourcerne på disse fundpladser. Mens der regelmæssigt udføres arkæobotaniske analyser, drejer det sig ofte primært om makrorestanalyse, fokuseret på mad. Hvis trækulsanalyser bliver anvendt, drejer det sig ofte kun om få prøver. Den tidlige Tragtbægerlokalitet Frydenlund på Fyn dateres til c. 3600 f.Kr. (Andersen 2015, 2019). Lokaliteten karakteriseres ved to huse, som efter brug straks blev dækket af to barkærmonumenter. Med støtte fra Kulturministeriet (2021-0005) har det været muligt at analysere trækul fra c. 250 jordprøver fra mange forskellige kontekster. Hvilke arter blev brugt, og blev specifikke arter anvendt til bestemte formål, såsom husene og barkærmonumenterne? Med hjælp af makrorestanalysen tolkes resultaterne, som giver en bedre indblik i, hvad trækullet repræsenterer, og hvordan det endte i de analyserede anlæg.</p>
15.35	<p>Spørgsmål fra salen</p>
15.40	<p>Bebyggelse fra senneolitikum og ældre bronzealder ved Gødvad genbesøgt.</p> <p><i>Maria Thiemke (Museum Silkeborg)</i></p> <p>For 10 år siden blev der undersøgt bebyggelse fra senneolitikum og ældre bronzealder i Gødvad. I forsommeren 2024 er Museum Silkeborg tilbage på nabomarken og undersøger endnu mere bebyggelse fra senneolitikum og ældre bronzealder midt i en høj række. Husene fordeler sig på toskibede, treskibede- og hybridhuse. De to udgravninger vidner om, at få enkeltliggende gårde er flyttet rund på bakkeknoldene i området over en længere periode. Fundmaterialet stammer primært fra et forsænket gulvlag, enkelte af gruberne samt fra et kulturlag. Ud fra flinten kan vi se, at man har udnyttet det flint der var til rådighed, men også at der er fladehuggede elementer. Af de få skraber, der er fundet på udgravningen, er flere på tilstedeværende frostsprængte "flintafslag". Afslagene er i øvrigt generelt grove og flintredskaberne fåtallige.</p>
15.50	<p>"BEGRAVET I GRUS"</p> <p><i>Karen Lundstoft (Museum Vestsjælland)</i></p> <p>14 senneolitiske grave blev udgravet under vinteren og foråret 2024 i et grusgravningsfelt ved Kaldred, nær Kalundborg. Gravene blev fundet på og omkring en mindre høj, som kun svagt fornemmes i det ellers ret flade terræn nær Saltbæk vig. Det var grave af forskellig udformning, hvilket ikke er ualmindeligt for perioden i det sjællandske område. Fælles for dem var at fundmaterialet udgjordes af genstande, som er typiske for perioden fra slutningen af yngre stenalder og ind i ældre bronzealder. Således blev der i gravene fundet fladehuggede dolke og fladehuggede pilespidser og en enkelt fladehugget spydspids. Genstandsmaterialet og gravtyperne vil være fokusområdet under de videre undersøgelser. Der er kun få paralleller til gravfeltet i området, men undersøgelsens resultater vil blive holdt op mod det sammenlignelige materiale der er tilgængeligt. Dette er udgangspunktet for indlægget, hvorunder også kan</p>

	<p>inddrages nogle af de metodiske overvejelser og problemstillinger, vi havde under udgravningen.</p>
16.00	<p>Mellem Himmel og Jord - Senneolitisk Dødelandskab ved Stenildhøj <i>Andreas Bo Nielsen (Vesthimmerlands Museum)</i></p> <p>Senneolitikum er en efterhånden velkendt periode i den vesthimmerlandske arkæologi, og er særligt velundersøgt i den vestlige udkant af Aars, hvor der har været et særdeles levende senneolitisk miljø. I 2020 og 2023 foretog Vesthimmerlands Museum større udgravninger af arealerne omkring henholdsvis Gyvellunden og Stenildhøjbakken, da arealerne skulle byggemodnes. Her fremkom bebyggelse fra flere forskellige perioder, samt gravanlæg fra Senneolitikum, de store stenbyggede hellekister, eller resterne af dem. Begge hellekister havde været dækket af høje, der ved udgravningerne ikke kunne erkendes da de formentlig er blevet pløjet bort. Begge kister havde ligeledes været brugt som stenbrud i 1800-tallet, men på trods af dette faktum var begge kisters bundniveauer meget velbevarede. Resultaterne fra udgravningerne af disse hellekister og deres samtidige kontekst vil blive præsenteret i dette oplæg.</p>
16.10	Spørgsmål fra salen
16.15 – 17.10	Forhistorisk Arkæologi – Bronzealder Munkebjergsalen
16.15	<p>Viksø-hjelmenes oprindelse og behovet for at identificere den lokale metalpulje i yngre bronzealder i Danmark <i>Heide Wrobel (Moesgaard Museum)</i></p> <p>Trods mange intentioner om naturvidenskabelige undersøgelser af Viksø-hjelmene blev mange grundlæggende spørgsmål aldrig besvaret såsom: Hvordan passer hjelmene ind i den skandinaviske bronzealder? Første resultater kunne nu vise at der findes ingen håndværkstekniske relationer til europæiske hjelme. Derfor kan en typologisk tilgang ikke bruges til at besvare spørgsmålet om hjelmene er lokalt fremstillede eller importerede. For at afgøre dette, skal hjelmenes metallurgiske fingeraftryk sammenlignes med genstandene fra YBA. Den stigende mængde metalgenbrug er dog en udfordring. Gennem finansiering fra IPERION HS blev der igangsat et lovende studie. Fra seks YBA-værksteder blev smeltedigelfragmenter og støberester undersøgt. Et lokalt fingeraftryk fra støbeværkstederne vil vise, hvilken slags metal der var i omløb i et bestemt område. En sammenligning med Viksø-hjelmene vil kaste lys over, om disse to unikke genstande blev fremstillet i Danmark eller ej.</p>
16.30	<p>Begravelser fra Bronzealder og Jernalder - De brændte knoglers skjulte potentiale <i>Susanne Østergård (Moesgaard Museum)</i></p> <p>Det har været almindelig praksis, at vi hovedsageligt har interesseret os for urnerne og genstandene, i forbindelse med forhistoriske begravelser som urnebegravelser og brandgrave. Det kremerede knoglemateriale er derimod ofte havnet ugennemset på en hylde i magasinet. Dette er ærgerligt, da knoglerne rummer megen information. Knoglerne kan vise os andre og nye sider af fortidens begravelsesskikke og tankeverden. Der ses jævnligt grave med flere personer og i nogle perioder, er dyr en vigtig del af gravgaverne. På en gravplads fra bronzealderen er mange børn begravet på lige fod med de voksne. Oplægget viser nye og spændende resultater af analyserne af knoglemateriale fra forskellige udgravninger i Østjylland og Midtjylland. Blandt andre fra Kollerupvej ved Hadsten fra yngre bronzealder og Hedegård fra yngre før romersk og ældre romersk jernalder.</p>

16.40	Spørgsmål fra salen
16.45	<p>Et sjældent depotfund fra Egedal</p> <p><i>Palle Ø. Sørensen (ROMU)</i></p> <p>I foråret 2024 fremkom med metaldetektor et sjældent depotfund fra overgangen mellem yngre bronzealder og ældre førromersk jernalder i et vådområde nær Værebros Ådal i Egedal – ikke langt fra Brøns Mose og Viksø-hjelmene. Finderen, som var nybegynder med metaldetektor, fandt de fleste genstande liggende tæt sammen, men troede først, at disse kunne henføres til moderne tid på grund af deres usædvanligt gode bevaringstilstand. Der var dog tale om et sjældent depotfund fra overgangen mellem yngre bronzealder og ældre førromersk jernalder bestående af et bøjet bronzesværd, vulstringe, celte mv. Han kontaktede herefter museet som foretog en mindre udgravning omkring selve fundstedet, hvorved flere genstande fremkom. De fleste fund lå alle inden for cirka en halv kvadratmeter af selve deponeringsstedet, mens en enkelt halvdel af en celt dog lå adskillige meter fra deponeringsstedet og ved museets undersøgelse fandtes flere moderne genstande, som viser, at fundet er blevet delvist forstyrret.</p>
16.55	<p>Sandflugtsforseglet kogestensgrubefelt nord for Aalborg</p> <p><i>Karen Povlsen (Nordjyske Museer)</i></p> <p>I foråret 2023 udgravede Nordjyske Museer en flade med dyrkningsspor fra førromersk jernalder. Under udgravningen blev det imidlertid klart, at markerne var etableret oven på et sandflugtslag, der havde forseglet en tidligere aktivitetsflade. Under sandflugtslaget fandtes endnu et dyrkningslag, samt et kogestensgrubefelt, der fordeler sig på begge sider af en lavning i terrænet. I lavningen var et tørvelag, hvori der fandtes en votivnedlæggelse af flintgenstande. Undertegnede har ikke kunnet finde oplysninger om andre sandflugtsforseglede kogestensgrubefelter, og udgravningen vil komme til at danne et væsentligt sammenligningsgrundlag for andre kogestensgrubefelter, der har været udsat for dyrkningsslid gennem årtusinder. Naturvidenskabsstrategien for udgravningen fokuserer på kronologi, kogestensgrubernes anvendelse, nærmiljøet i samtiden samt på genstandene i votivnedlæggelsen. I oplægget præsenteres kogestensgrubefeltet samt de foreløbige resultater af de naturvidenskabelige analyser.</p>
17.05	Spørgsmål fra salen
17.10 – 17.45	<p>Forhistorisk Arkæologi – Jernalder</p> <p>Munkebjergsalen</p>
17.10	<p>Kombinerede metoder til aldersbestemmelse fører til bedre forståelse af marksystem fra førromersk jernalder</p> <p><i>Karen Povlsen (Nordjyske Museer)</i></p> <p>Gennem de seneste år har Nordjyske Museer foretaget en række udgravninger i et marksystem bevaret under sandflugtslag ved Aalborg. Den seneste kampagne blev præsenteret på ODM's orienteringsmøde 2022. Væsentlige fokuspunkter for denne udgravningskampagne var bedre forståelse af marksystemets miljø samt udvikling i tid og rum. Kronologien adresseredes gennem ¹⁴C dateringer suppleret med OSL dateringer samt OSL-profilering, hvoraf den sidste giver mange relative aldre fra profilerne. OSL-profilering har bl.a. vist sin anvendelighed til datering af forhistoriske markskel i Storbritannien. Ved udgravning blev metoden for første gang anvendt på et dansk marksystem. De foreløbige resultater, hvor vi yderligere kombinerer dateringsmetoderne med bayesiansk statistik, viser både kontinuitet og dynamik i marksystemets organisering. De giver ny forståelse for markskellenes opbygning i tid, og fortæller f.eks. også, at sandflugtslagene som forseglende markerne, er resultat af én kortvarig,</p>

	katastrofal begivenhed. Oplægget præsenterer de bearbejdede dateringer og inddrager perspektiver fra et KFU-støttet forskningsprojekt, der udspringer af udgravningerne.
17.20	<p>Vangeskatten - Et usædvanligt depotfund af romerske kobbermønter</p> <p><i>Michael Vinter (Vendsyssel Historiske Museum)</i></p> <p>Flittige detektorfolk har begavet Vendsyssel med et par store romerske møntskatte i de seneste år, hvoraf Vangeskatten er det mest usædvanlige. Fundet består af over 20 romerske kobbermønter eller sestertser udmøntet mellem 117 og 269 e.Kr. Sestertser udgør kun 5% af de samlede romerske møntfund i Danmark, og findes så godt som altid enkeltvis udenfor den romerske rigsgrænse og dens umiddelbare opland. Indlægget giver en kort præsentation af selve fundet, omstændighederne omkring det, og vil også afsløre om det er lykkedes at afsløre dens kontekst.</p>
17.30	<p>Depotfund og grav med importvarer fra Boes ved Skanderborg</p> <p><i>Merethe Schifter Bagge (Museum Skanderborg)</i></p> <p>Flere detektorfund, fra en mark med udsigt over Mossø, har påvist et sjældent depot samt en rig, men forstyrret grav fra romersk jernalder. Puljen for dyrkningstruede midler har sikret pladsen. Depotet er endnu under udgravning, men foreløbigt tyder det på, at det rummede en intakt guldberlok, en sølvfibul med filigran og guldindlægninger, et romersk sølvbæger og masser af små smeltede dråber af sølv. Graven var stærkt forstyrret af pløjning, men indholdet bestod af en importspand af træ med bronzebeslag, et drikkehorn med sølvbeslag, muligvis tre sølvfibler, en guldring, et par håndfulde glasperler og rester af tekstil og pels. Graven lå i øvrigt direkte ovenpå en lidt ældre grav, der med sine 11 kar og flere jerngenstande, kan dateres til ældre romersk jernalder. Udover 13 påviste grave, viser talrige detektorfund i området, at der ved Boes har været et særligt rigt område fra ældre romersk jernalder til og med vikingetid.</p>
17.40	Spørgsmål fra salen
17.45	Forfriskning i foyeren
18.00	Uddeling af MID formidlingspris - Fjordsalen
Tirsdag d. 12. november 2024 – Forhistorisk Arkæologi	
09.00	Nyt fra ODM - Munkebjergsalen
10.00	Formiddagskaffe
10.30 – 12.00	Fællessession Forhistorisk Arkæologi og Historisk Arkæologi Munkebjergsalen
10.30-11.30	<p>Great Excavations - Giza</p> <p><i>Dr. Mark Lehner (AERA)</i></p> <p>Dr. Mark Lehner, der er leder af Ancient Egypt Research Associates (AERA), fortæller om sin livslange udforskning af Giza-plateauet i Egypten, der bl.a. har omfattet kortlægning af Sphinxen samt opdagelsen af ”The Lost City of the Pyramids”.</p>
11.30-12.00	Historisk Arkæologi har mulighed for at blive siddende, eller se posters i Skovsalen
11.30	Små nedslag i den store sammenhæng – Energiø Østersø på Kroppedal Museum

	<p><i>Severin Tobias Mortensen (Kroppedal Museum)</i></p> <p>Etableringen af Energiø Østersø har foranlediget, at Kroppedal Museum i efteråret 2023 indledte forundersøgelsen af mere end 100 ha vest for Høje-Taastrup. Med egnens særkende som et arkæologisk "hotspot" er det i sig selv ingen sensation, at der hér er fremkommet en betydelig mængde af forhistoriske anlæg og konstruktioner. Imellem al almindeligheden er der dog fremkommet et sammensurium af særprægede fund. Dødishuller med velbevarede dyrekogler og flint fra mesolitikum. Et offerkar og hestekogler "en masse" i vådområderne. En palisade. Et træårn. En hundebegravelse. Kuriøs ornamenteret keramik fra yngre bronzealder og ikke mindst nyere tids landsbrugshistorie i form af en velbevaret gårdstomt fra slutningen af 1800-tallet under jorden. Et stort antal overdådige gravlæggelser med romerske importgenstande og ædelmetaller fra flere af de almenkendte gravpladser som eks. Stenrøldsknøs og Brøndsager i den nære periferi af "hot-spottet" har desuden betydet, at netop gravene glimter sit fravær. For de må da være der?</p>
11.40	<p>Energiø Bornholm – masser af søgegrøfter og bopladser</p> <p><i>Jens Berthold (Bornholms Museum)</i></p> <p>Mellem maj 2023 og maj 2024 har Bornholms Museum åbnet over 100 km søgegrøfter sydvest for Åkirkeby. Tæt ved den neolitiske centralplads, Vasagård, skal Energinet i de kommende år oprette et stort landanlæg med transformatorer for det kæmpe havvindmølleprojekt. Forundersøgelserne har vist, at arealet har et stort arkæologisk potentiale for bebyggelsesarkæologien. Blokarealet på ca. 115 ha har leveret en masse bopladsfund, men næsten ingen gravfund. Indtil videre er mere end 100 huse fordelt over 37 ha fundet, og de vil med de egentlige undersøgelser give et fantastisk grundlag for bebyggelsesarkæologiske spørgsmål. Med huse fra 4000 f.Kr. og op til gårdanlæggene fra i dag får vi en mulighed for at følge bosættelsesudviklingen og landskabets brug på Sydbornholm over 6000 år. Efter afslutning af projektet, som også indbefatter flere kilometers traceringer mod kysten, kan Bornholms bopladsarkæologi og befolkningsudvikling undersøges på et unikt grundlag.</p>
11.55	Spørgsmål fra salen
12.00 – 13.00	Frokost
13.30 – 15.00	Forhistorisk Arkæologi – Jernalder (fortsat) Munkebjergsalen
13.30	<p>Under pres: smed og kriger i Hedegård</p> <p><i>Xenia Pauli Jensen (Moesgaard Museum)</i></p> <p>Fase 1 af forskningsprojektet UNDER PRES er en revurdering af den spektakulære gravplads ved Hedegård fra omkring Kr.f. En række eksperter med vidt forskellige specialer har haft fingrene i gravene med spændende resultater. Der er tankevækkende nyt fra de naturvidenskabelige og arkæologiske analyser, bl.a. gravpladsens topografi, hvem der er gravlagt med hvad, hvor deres gravgods stammer fra og antallet af generationer på pladsen. Foredraget inkluderer overvejelser om, hvad man kan og ikke kan opnå ved at tage et gammelt materiale op på ny. Derudover diskuteres, hvordan vi skal opfatte de mange anlæg, som ikke indeholder kogler. Er det grave? Oftringer? Noget helt tredje? Og ikke mindst: hvordan skal Hedegård placeres i en større, europæisk kontekst? Foredraget må meget gerne få 20 minutters varighed</p>
13.50	<p>Under Pres, Udgravningerne ved Hedegård</p> <p><i>Martin Winther Olesen (Museum Midtjylland)</i></p>

	<p>Fase 2 af forskningsprojektet UNDER PRES inkluderer arkæologiske og naturvidenskabelige analyser af, hvad der på geofysikken lignede et særdeles kraftigt befæstet gårdsanlæg med en halvbygning med parceller med mindre (værksteds?)-hytter. Sommerens udgravning bød på overraskelser, både hvad angår konstruktioner, fund og resultater fra naturvidenskaben. Vi blev ikke skuffede! Anlægget ligner ikke noget, vi har set før på vores breddegrader, så hvor skal vi kigge hen for inspiration? Hvordan skal vi forstå det befæstede anlæg i lokal og international kontekst? Foredraget inkluderer overvejelser over brugen af geofysik som facitliste, brugen af forskningsgravninger som uddannelsesgravninger, men frem for alt om metodeudvikling, og hvordan elementer fra forskningen kan implementeres i almindelige §8-gravninger.</p>
14.10	Spørgsmål fra salen
14.15	<p>Under Pres. Bronzebælter fra sen førromersk jernalder.</p> <p><i>Helle Holm Hansen (Museum Salling), Orla Madsen (Museum Horsens)</i></p> <p>I forbindelse med publikation af de forholdsvis nyfundne svært støbte bronzebælter fra Vejrhøje og Gåsemosen og en ny bearbejdning af de lidt ældre fund fra Hedegård ønskes et overblik over denne specielle fundgruppe. Derfor skrev vi i foråret 2024 til samtlige arkæologiske museer i Danmark. På svarene fra kollegerne kan vi allerede nu se, at der er temmelig mange nye fund. Derfor skal bæltefundene i samarbejde med museerne analyseres på ny med henblik på typebestemmelser, fundsammenhænge, geografiske analyser osv. Der vil blive givet en kort status over arbejdet.</p>
14.25	<p>Kværnsten i kontekst – En udforskning af kværnstenenes sociale betydning i jernalderen (500 f.v.t. – 800 e.v.t)</p> <p><i>Louise Søndergård (Museum Skanderborg & AU)</i></p> <p>Kværnsten opfattes ofte som et utroligt kedeligt fund med en temmelig lav udsagnsværdi. At der er foregået dyrkning og tilberedning af afgrøder på en jernalderboplads er jo ikke ligefrem revolutionerende viden, hvorfor kværnene ofte behandles noget skødesløst. Men hvordan harmonerer den opfattelse rent faktisk med de kontekstuelle forhold, som kværnsten optræder i? En udforskning af en massiv bebyggelse som Museum Skanderborg har udgravet over 4 år, viste nogle bemærkelsesværdige deponeringsmønstre, som antyder at genstandsgruppen kunne meget mere end at kværne afgrøder. Det understøttes af skriftlige kilder, folkesagn og etnografiske observationer, der tegner et billede af et særdeles komplekst objekt; en kraftfuld metafor for reproduktion, liv og død. Præsentationen er indledningen til et Ph.d.-projekt om kværnstens sociale betydning, og forhåbentlig vil det give anledning til, at den oversete genstandsgruppe vil få mere opmærksomhed i fremtidige udgravninger, så dens dynamiske egenskaber kan udforskes dybere.</p>
14.35	Spørgsmål fra salen
14.40	<p>Ginneruplund - huse, hegn og 'brønde' fra yngre jernalder</p> <p><i>Liv Stidsing Reher-Langberg (Moesgaard Museum)</i></p> <p>I 2022-2024 foretog Moesgård Museum en større undersøgelse af et 6,1 ha stort område syd for Hadsten. På hele arealet fandtes massive og meget velbevarede bebyggelsesspor af en landsby fra yngre romersk jernalder – ældre germansk jernalder med indhegnede gårde. Ud over de mange huse og hegn (i alt mere end 350 konstruktioner) blev der på lokaliteten også fundet en del 'brønde' – nogle placeret udenfor og andre indenfor gårdsarealerne. Insektanalyse af nogle af disse brønde viser, at området var fyldt med græssende husdyr og anlæggene tættest på bebyggelse indeholdt både skadedyr og en forholdsvis stor andel af synantrope arter, der trives i menneskeskabte omgivelser.</p>

14.50	<p>Lerdal - revisited</p> <p><i>Per Ethelberg (Museum Sønderjylland, Arkæologi)</i></p> <p>Lerdal er beliggende i den centrale del af Sønderjylland mellem Toftlund og Bevtoft. I 1998 blev et større område, som skulle reolpløjes forud for skovrejsning, udgravet. Efter 25 år og 57 14C-dateringer er det nu bevist, at pladsen rummer et væsentligt potentiale til belysning af bebyggelsen på overgangen mellem ældre og yngre germansk jernalder i Sønderjylland. Pladsen grundlægges i begyndelsen af ældre germansk jernalder (ca. 350 e.Kr.). I den indledende fase finder der en omfattende jernudvinding, som rækker langt ud over eget forbrug, sted. I slutfasen (535–600) er alle husene karakteriseret af, at taget er båret af tre sæt tagbærende stolper sat i et buetformet forløb. Trods manglende hegn er der tale om en landsby. Ændringerne i gårdenes og husenes lay out begynder før år 536 og sker kontinuerligt hen over denne begivenhed. Dvs. at 536-begivenheden ikke er den udløsende faktor for forandringerne</p>
15.00	Spørgsmål fra salen
15.05 – 15.20	Kaffepause
15.20 – 16.20	Forhistorisk Arkæologi – Jernalder (fortsat) Munkebjergsalen
15.20	<p>De dødes ejendele 2. Vindinge gravpladsen</p> <p><i>Arne Jouttijärvi (Heimdal-archaeometry)</i></p> <p>Gennem en samlet analyse af genstande fra Vindinge gravpladsen fra yngre romersk jernalder, kan man få viden, som kan være af stor betydning for tolkning af de enkelte grave, samt mere overordnet af lokalsamfundets traditioner og kontakter. Et væsentligt aspekt er det visuelle indtryk af enkelte smykkekompositioner bestående af metalgenstande samt glas- og ravperler. Der tegner sig således en tradition for anvendelse af specifikke legeringer, med særlige farver. Dermed adskiller pladsen sig fra det som tidligere er set ved undersøgelser i Københavns vestegn. Materialernes oprindelser viser også en større variation end forventet. Meget er således kommet langvejs fra.</p>
15.35	<p>Bellinge Fælled: Langlivet jernaldergravplads og tyndslibsanalyse af urner</p> <p><i>Kirsten Prangsgaard (Museum Odense)</i></p> <p>I 2019 og 2023 udgravede Museum Odense Fyns andenstørste gravplads med knap 200 grave fra sen ældre romersk – ældre germansk jernalder, der lå op til en gravhøj fra yngre bronzealder periode V-VI ved Bellinge sydvest for Odense. Den ældste urnegrav var nedsat i siden af bronzealderhøjen i ældre romersk jernalder B2. Siden udviklede det sig til den største gravplads med endnu en lille gravhøj med centralt placeret urne fra yngre romersk jernalder C1, otte jordfæstegrave, ni brandpletgrave og 175 urnegrave. Som et pilotprojekt blev otte urner fra overgangen yngre romersk/ældre germansk jernalder udvalgt til tyndslibsanalyse for at udforske metodens brugbarhed på en urnegravplads. Med denne metode undersøges det, om der er forskel i mineralsammensætningen og produktionsteknologien keramikken imellem. Ved analysen belyses det således, i hvilket omfang de otte urner kan tilskrives én samlet lokal produktion, eller de er produceret med forskellige lerressourcer og produktionsteknikker.</p>
15.50	Spørgsmål fra salen
15.55	<p>Lærkenfeldt II – gamle grave og nye fund</p> <p><i>Signe Helles Olsen (Museum Horsens)</i></p>

	<p>I 1920'erne udgravede Nationalmuseet ved C. Neergaard to rige krigergrave fra sen yngre romersk jernalder med overdådige gravgaver. Heriblandt og nok også mest kendt, et fint romersk drikkehorn af glas og et pragtbælte. Museum Horsens har i forbindelse med de arkæologiske undersøgelser ved motorvej E45 haft mulighed for at genopgrave de to Lærkenfeldt-grave og et større område omkring. Der er dukket huse op fra flere perioder. Udgravningen har givet ny viden om gravenes konstruktion, indblik i udgravningerne fra 1920'erne og to nye genstande så dagens lys igen. Imellem de to Lærkenfeldt-grave dukkede så Lærkenfeldt 3-graven op - en urørt grav. Hør om metodiske overvejelser og nye resultater.</p>
16.05	<p>Nyt om en hidtil ikke kendt folkevold og fundet af en pragtrygknappibel ved Fæsted-Harrebykomplekset</p> <p><i>Lars Grundvad (Museet Sønderskov)</i></p> <p>I efteråret 2024 lykkedes det ved et rent lykketræf Museet Sønderskov at flette redningsudgravningen af en pragtrygknappibel (dateret til ca. 700 e.Kr.) sammen med en undersøgelse af et omfattende nyopdaget jordvoldsanlæg. Fiblen blev indledningsvist opdaget af amatørarkæologer i fragmenteret stand takket være brugen af metaldetektor, og udgravningen af fundstedet blev finansieret med midler fra Slots- og Kulturstyrelsen. Grundet fibelfragmenternes spredningsmønster var det allerede under ansøgningsfasen tydeligt, at fundstedet lå i relation til det nævnte voldsystem, som ellers kun kunne ses på LIDAR. Udgravningen af fiblen gav derfor en mulighed for - for kun anden gang - at undersøge fortidsmindet arkæologisk. Men hvorfor ligger der en sammenlagt op mod 2 km jordvold netop ved Fæsted/Harreby, hvad orienterer den sig imod, havde den en befæstmæssig værdi, og hvad er dens datering? Og endnu mere spændende: er der en årsag til, at pragtrygknappiblen blev opdaget så nær voldfoden?</p>
16.15	Spørgsmål fra salen
16.20	Afrunding og tak for i dag

Spor 2: Historisk Arkæologi

Kære kolleger!

Koordinatorerne for Historisk Arkæologi har hermed fornøjelsen at udsende programmet til årets faglige orienteringsmøde i Vejle.

I år indeholder programmet tre fællessessioner med Forhistorisk Arkæologi. De to første fællessessioner ligger mandag d. 11. november og rummer indlæg med fokus på *Vikingetid* og *Metode*.

Den 12. november om formiddagen afholdes tredje fællessession, *Great Excavations*, hvor Dr. Mark Lehner, der er leder af Ancient Egypt Research Associates (AERA), fortæller om sin livslange udforskning af Giza-plateauet i Egypten, der bl.a. har omfattet kortlægning af Sphinxen samt opdagelsen af ”The Lost City of the Pyramids”. Resten af årets program er for Historisk Arkæologi og omfatter indlæg med faglig orientering fra museer og institutioner.

Det vil – igen i år – være muligt at orientere sig om nye undersøgelser og projekter på posters. De bliver udstillet i Skovsalen og vil være tilgængelige under hele årsmødet. Så tag endelig kaffen med derind i pauserne!

Med venlig hilsen

Koordinatorerne for Historisk Arkæologi

Anders Hartvig, Frederikke Reimer og Kirstine Haase

Mandag d. 11. november 2024 – Historisk Arkæologi

10.30 – 12.30	Tema: Vikingetid - Fællessession Forhistorisk Arkæologi og Historisk Arkæologi Munkebjergsalen
10.30	<p>Nyt fra Emporiet Ribe - arkæologiske undersøgelser i Saltgade 2022 og 2023</p> <p><i>Maria Knudsen (Museum VEST)</i></p> <p>I løbet af 2022-23 fulgte Museum VEST kloakseparering i Saltgade samt tilstødende gader i Ribe. I en del af undersøgelsen stødte man på metertykke, organiske kulturlagsaflejringer afsat på oprindelig landskabsoverflade. I lagene fremkom rester af flettede vægge til huse samt rester af en plankevej. Det blev klart, at vi befandt os i lag fra vikingetidens Ribe, hvis kendte udstrækning nu kunne rykkes væsentligt længere mod nordvest. Kulturlagene blev udgravet horisontalstratigrafisk og samlet til sold for hver afgravet horisont. De tusindvis af fremsoldede genstande viser, at vikingebyen sandsynligvis har haft sin fulde, kendte udstrækning fra grundlæggelsen omkring år 700. Mod syd blev lagene fra vikingetid skåret af et bredere, middelalderligt forløb af den nuværende Ydermøllestrøm, som derfor tolkes at være en anlagt voldgrav fra Ribes 1200-talsbefæstning. Overlejlrende sættelag fra senere vejbelægninger indikerer, at de yngste vikingetidslag kan være slidt væk af færdsel, inden man anlægger plankeveje på strækningen formodentligt i 1200-tallet.</p>
10.45	<p>Interregionale netværker i vikingetiden? Nye oplysninger fra et brændt grubehus på Bispetorvet, Aarhus (c. 980 e.Kr.)</p> <p><i>Welmoed Out (Moesgaard Museum)</i></p> <p>I Vikingetid udviklede lokale centre sig til byer, som var del af interregionale netværker. Mens viden om flere Vikingetidsbyer i Danmark har udviklet sig stærkt i de sidste år, er historien om Aarhus ikke så godt kendt endnu, selvom byen var et handelscentrum, et religiøst centrum og et politisk magtcentrum. I forskningsprojektet ”Vikingerne Aros”, støttet af Kulturministeriet (2021-0002), har formålet været at få en bedre forståelse af Vikingetidsbyen Aros’ rolle i interregionale netværker gennem interdisciplinære analyser af et velbevaret, afbrændt grubehus på Bispetorvet i Aarhus. Hvad fortæller de uorganiske og organiske fund om</p>

	<p>funktionen af huset, hvilke ressourcer blev brugt, og i hvilken grad var beboerne aktive i interregionale netværker? Resultaterne bliver sammenlignet med data fra andre lokaliteter, inkl. Søndervold og Skt. Clemens Stræde i Aarhus.</p>
11.00	<p>Vikingernes Aros. Nye indsigter i Aarhus i vikingetiden</p> <p><i>Jette Linaa (Aarhus Universitet)</i></p> <p>Forskningsprojektet “Vikingernes Aros – nye indsigter i vikingetidens Aarhus”, støttet af Kulturministeriets Forskningspulje (2projektnummer 021-0002), er afsluttet og under publikation. I dette indlæg præsenteres resultater fra delprojekt 1: En komparativ analyse af byens udvikling. I delprojektet er tyve udgravninger, udført mellem 1963 og 2022, reaktiveret, og strukturer og artefakter bearbejdet og dateret på ny. Denne nye analyse af over 100 strukturer, fra grubehuse til byens befæstninger, og 16.000 genstande, fra keramik til mønter, perler, glasbægre, kamme, kværnsten og metalgenstande, danner basis for en komparativ analyse på tværs af Aros og mellem Aros og bebyggelserne i det omkringliggende land. Resultaterne kontekstualiseres i forhold til byer og bosættelser i Danmark og Nordeuropa, især Ribe, Hedeby, Birka og Kaupang. Oplægget præsenterer således, hvordan en reaktivering af museets samlinger har givet ny viden om Aros' opståen og udvikling, funktioner, internationale netværk og ny indsigt i, hvornår Aros blev en by.</p>
11.15	<p>Spørgsmål fra salen</p>
11.25	<p>Horsens-egnens specialiserede pladser og skibssætningen på Endelave</p> <p><i>Lars Pagh og Hjalte Maach Raun, Museum Horsens</i></p> <p>To forskningsprojekter har kastet nyt lys over vikingetiden på Horsens-egnen. Lars Pagh har samlet op på Museum Horsens' arkæologiske materiale og set på specialiserede vikingetidspladser som baggrund for den tidligste bydannelse i Horsens. 20 års udgravninger og detektorfund tegner et billede af et central space, hvor en synergi af kongelige interesser, produktion og handel skabte grundlaget for en spirende urbanisering. Hjalte Maach Raun har stået for geofysiske opmålinger og en mindre udgravning af en formodet skibssætning på Øvre Endelave. Stednavne og genstandsfund antyder aktivitet på øen i midten af Danmark i vikingetiden. Et skålspænde fundet mellem stenene i den formodede skibssætning var baggrunden for, at Museum Horsens i 2023 sejlede ud for at få syn for sagn. Vi samler trådene fra begge projekter i en præsentation af Horsens-egnen i vikingetiden.</p>
11.45	<p>Vestfynske Vikinger</p> <p><i>Line Jørgensen (Museum Odense)</i></p> <p>I forbindelse med vores store jernbanetracé har arkæologerne fra Museum Odense udgravet en vikingetidsgravplads ved Indslev på Vestfyn. Gravpladsen ligger lige syd for Indslevs middelalderkirke og skal sandsynligvis ses som forgængeren til den kristne kirkegård. Derved kan gravpladsens placering i landskabet bidrage til forståelsen af den sociale udvikling, der sker ved overgangen mellem de førkristne og de kristne traditioner. Derudover er der potentiale i at se pladsens placering som en del af en større kontekst i det mere sakrale kulturlandskab. Pladsen udgør ligeledes et godt eksempel på vikingetidens mangfoldige gravskik, med mange variationer i gravenes opbygning. Det gør det muligt at undersøge forskellige gravtyper indenfor samme kontekst. Oplægget vil dermed bestå af en præsentation af pladsen samt de foreløbige overvejelser og tolkninger, der er gjort omkring gravskikken i vikingetidens Vestfyn.</p>
11.55	<p>Åsum er awesome – om udgravningen af en vikingetids gravplads i Asernes hjem.</p> <p><i>Michael Borre Lundø (Museum Odense)</i></p> <p>I Åsum, øst for Odense, har arkæologerne fra Museum Odense udgravet en gravplads fra vikingetiden. Åsum ligger ved og er måske ligefrem vokset op omkring et helt centralt</p>

	<p>overfartssted over Fyns største vandløb, Odense å. Åsum er således anlagt i direkte tilknytning til en "tvangspassage" over en bred barriere i form af ådalene, og på dette sted findes stadig en vigtig overgang i form af Åsum Bro, der har muliggjort den landværts trafik fra Østfyns kysten til Centralfyn. Det er således nærliggende at se gravpladsens placering i samme landskabelige og kommunikative kontekst. I en del af udgravningsfeltet viste skeletterne sig at være særdeles velbevarede, og foredraget vil, ud over en foreløbig præsentation af gravpladsen, også omhandle de naturvidenskabelige greb, der er blevet valgt til undersøgelsen af gravene og de gravlagte.</p>
12.05	Spørgsmål fra salen
12.15	<p>Danefæ – året der gik</p> <p><i>Kirstine Pommergaard og Jonas Johansen (Nationalmuseet)</i></p> <p>Oplægget vil præsentere årets danefæ på Nationalmuseet med fokus på udvalgt genstande fra 2024.</p>
12.30 – 13.30	Frokost
13.30 – 15.00	<p>Tema: Metode - Fællessession Forhistorisk Arkæologi og Historisk Arkæologi</p> <p>Munkebjergsalen</p>
13.30	<p>De usynlige farver</p> <p><i>Simone Bøgh Jensen (Heimdal-archaeometry)</i></p> <p>Undersøgelse af et antal dekorative genstande som blandt andet tutuli, doebeltnapper og dragtnåle fra yngre bronzealder, viser at de er lavet i en række relativt veldefinerede legeringer, som har haft forskellige farver spændende fra kobberøde over bronzens gulbrune til guldguldne og sølvhvide. Specifikke legeringer synes at være bevidst anvendt til forskellige typer genstande, og formålet må have været at skabe et visuelt udtryk gennem genstandenes farver. I dag opfattes bronzealderens genstande dog som ensartede på grund af den normale grønne korrosion. Under den ligger dog en verden af farver, som kun lader sig "se" gennem analyse af metallet. Farver, som sandsynligvis har haft stor betydning for de mennesker som oprindeligt bar genstandene.</p>
13.40	<p>En bronzedolk fra Horsens – tre fagligheder og det størst mulige udbytte</p> <p><i>Cecillie Odderskov (Konserveringscenter Vejle)</i></p> <p>I foråret 2022 udgravede Museum Horsens en stammebådsgrav syd for Horsens fjord. Blandt gravinventaret fremkom en fin bronzedolk af Sögel-Wohlde-typen. Allerede fra starten var der et ønske fra arkæologens side, om at fritlægge så mange oplysninger som muligt om dolken og dermed også det gravlagte individ. Dette ønske startede et tværfagligt samarbejde mellem den arkæologiske udgravningsleder, konservatoren og naturvidenskaben, hvor alles interesser skulle tilgodeses og komplementere hinanden, i stedet for at føre til gentagne arbejdsgange, problemer og flaskehalse, som det ellers tit kan gøre. Tværfaglige projekter som dette, kan værre svære at finde balancen i, men gennem åben kommunikation, lydhørhed overfor hinandens faglige prioriteter og en fælles fascination af genstanden, er det muligt og vi vil således gerne inspirere fremtidige arbejdsgange mellem forskellige felter, da dette giver mening fagligt, forskningsmæssig og økonomisk.</p>
13.50	<p>Aldersbestemmelse af hulveje ved Aars</p> <p><i>Simon Kjær Nielsen (Vesthimmerlands Museum)</i></p>

	<p>Ved Halkjær Å nær Aars i Vesthimmerland findes et gammelt vadested omgivet af dybe hulveje. Området er rigt på fortidsminder fra Bronze- og Jernalderen, og en forundersøgelse i 2022 afslørede en hidtil ukendt bebyggelse fra germansk jernalder eller vikingetid tæt på vadestedet. I 2023 indledte Vesthimmerlands Museum og Lunds Universitet et samarbejde om at datere vejsporene ved hjælp af OSL-datering, da der planlægges byggeri i området. OSL-datering gør det muligt at bestemme, hvornår forseglede sedimenter sidst blev udsat for lys. Resultaterne af vores ti prøver er nu blevet analyseret, og de viser et spor med datering til førromersk jernalder, mens et andet dateres til yngre jernalder. Derudover kommer fire prøver med dateringer til perioden 1200-1550, tre prøver med dateringer til 1600-1700-tallet, mens en enkelt prøve dateres til starten af 1900-tallet. Denne præsentation gennemgår vores metode og resultater samt diskuterer potentialet for fremtidige OSL-dateringsprojekter af hulveje og vejspor.</p>
14.00	Spørgsmål fra salen
14.10	<p>Udregning af Udbytte fra (Jern)Udvinding</p> <p><i>Jonas Martin Søndermølle (Heimdal Archaeometry)</i></p> <p>Oplægget kredser om tolkning af udbytte fra forhistorisk jernudvinding, med fokus på de geologiske og procesmæssige faktorer, der sætter rammen for erkendelse af en given smeds effektivitetsniveau. Metoder til kvantificering af udbyttet af brugbart jern, samt udgravningstekniske 'best practices' når man støder på spor efter jernfremstilling vil blive præsenteret og diskuteret.</p>
14.20	<p>A different king of purgatory - Estimating age from human cremated remains</p> <p><i>Svenja Weise (ADBOU, Anthropological Database, Syddansk Universitet)</i></p> <p>The value of interpreting cremated human remains has long been discussed, since commonly applied methods for age and sex estimation used on unburned skeletons are not easily transferred to remains from cremation graves. Most available methods for age estimation lack precision for skeletons in unburned condition, and their application to heat exposed and very fragmented material is difficult. To estimate age, we propose to use Transition Analysis 3, a new method that relies on the analysis of a wide array of skeletal features, distributed over the whole body, instead of only a few structures. With inhumations, the method proved accurate. Even if not all new indicators can be used for cremated remains, because some depend on metric measurements which have not been adapted to the expected shrinking of bones during the burning process, most traits are based on the existence of bony extensions which will be visible even after burning.</p>
14.30	<p>Ansøgning om prøvetagning hos Nationalmuseet – hvordan? hvorfor? Og hvornår?</p> <p><i>Peter Andreas Toft (Nationalmuseet)</i></p> <p>De sidste 5 år har Nationalmuseet udviklet en ny procedure for behandlingen af prøvetagningsager. Det er sket for at sikre en ensartet, gennemsigelig og fair proces for alle, der ønsker at tage prøver fra museets kulturarvsmateriale i de store og righoldige samlinger. Efter en periode med magasinflytning har vi åbnet døren på klem for prøvetagningsansøgninger og studiebesøg. Så kom og hør om, hvordan man ansøger og få indblik i processen fra start til slut, så du er godt forberedt til dit næste forskningsprojekt. Oplægsholderen er til rådighed for spørgsmål og vejledning under hele ODM-mødet.</p>
14.40-14.50	Spørgsmål fra salen
15.00 – 15.15	Eftermiddagskaffe

15.15 – 17.45	Historisk Arkæologi - Orientering i de faglige grupper Skovsal C
15.15	The Danish Lombardian Connection Project (DLC) <i>Thomas Bertelsen (Over Byen Arkitekter)</i> <p>Siden arkitekten Mogens Clemmensen udgav artiklen 'Slægtskabet mellem lombardisk og dansk teglstensarkitektur' (Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed og Historie 1922) har hans teorier om en omfattende og direkte norditaliensk indflydelse på den tidlige danske teglarkitektur været bredt accepteret. At detaljer i 1100-tallets lombardiske bygningskultur genfindes i tidligt, dansk teglbyggeri er påvist flere gange, men forskellene er også mange og åbenlyse. Hundrede år efter udgivelsen af Clemmensens vigtige artikel er der taget initiativ til at genundersøge forbindelsen i ét forskningsprojekt med både dansk og italiensk deltagelse. Heri understøttes arkitektuhistoriske og bygningsarkæologiske studier med naturvidenskabelige undersøgelser af mørtel- og teglmaterialet, der har kunnet nuancere dateringer og håndværksteknik. Projektet blev i 2022 indledt i de lombardiske cistercienserklosterkirker i Ceretto og Chairavalle, og er siden videreført i de store midtsjællandske klosterkirker i Ringsted og Sorø.</p>
15.30	Terpagers Gård i Ribe - Danmarks ældste bindingsværkshus <i>Morten Søvsø (Museum VEST)</i> <p>Terpagers Gård på Mellemdammen 18 i Ribe består i dag af et otte meter bredt gavlhuis på 15 fag og et sidehus med port på tre fag. Porthammeren fortæller, at huset er opført i 1671 af købmanden Niels Pedersen Terpager. Restaureringsarkitekten Hans Henrik Engqvist påviste i 1960'erne, at huset rummede ældre dele fra et rankeafstivet gavlhuis med højstolper, som Den antikvariske Samling forsøgte at dendrodatere i 1980'erne uden held. I 2023/24 er husets tagetage blevet istandsat. Den velbevarede tagkonstruktion er blevet undersøgt og et væld af tømmermærker dokumenteret og analyseret. I forbindelse med flytning af hanebåndene er 12 prøver udtaget til datering, hvoraf 11 kunne dateres. Tømmermærkerne og dateringerne stemmer sammen og viser, at det nuværende gavlhuis består af to ældre huse. De forreste otte fag blev opført i ca. 1443. Husets bagerste del var oprindelig på 12 fag, som blev opført i ca. 1457.</p>
15.45	Nye fund fra Gammeltorv belyser Københavns ældste historie <i>Terje Stafseth (Københavns Museum)</i> <p>I forbindelse med totalrenovering af bygningen på hjørnet af Frederiksberggade og Gammeltorv i København, blev der afdækket spor, som kaster nyt lys over byens ældste udvikling i perioden 1000 – 1200 e.Kr. Området har været et centralt knudepunkt siden tidlig middelalder, hvor der blev anlagt en hesteskoformet voldgrav mellem Gammeltorv og Rådhuspladsen. Voldgraven har, siden den første gang blev påvist for 120 år siden, stået centralt i forståelsen af den ældste by, men er kun sporadisk undersøgt, hvorpå der er fremlagt forskellige tolkninger vedrørende dens alder og funktion. Udgravningsområdets udstrækning, der dækkede et 30 meter langt forløb af voldgraven samt et udsnit af begge sider til denne, gav derfor en ny og unik mulighed for at lave et tværsnit gennem voldgraven og afdække anlæggets relation til øvrige aktivitetsspor der relateres til byens ældste udviklingsfase.</p>
16.00	En baggårds hemmeligheder: Renæssancens latriner under lup <i>Simone Mayer (Københavns Museum)</i> <p>Det netop afsluttede forskningsprojekt En baggårds hemmeligheder - latriner som kilde til livsvilkår og urbant miljø i renæssancens København belyser 34 latriner fra en enkel baggård i det indre København. Resultaterne taler for en mere systematisk og detaljeret analyse af</p>

	<p>latriner indenfor dansk arkæologi. Oplæggets fokus vil være på sammensætningen af latrinfyld og intentionen med forskellige affaldstyper i latriner. Arkæologien burde have højere fokus på forskellige faser, inklusioner og deres betydning i en latrin – under udgravning, registrering og analysering. For at opnå et retvisende resultat og dermed en retvisende anvendelse af latrinerne, skal der f.eks. skelnes mellem en brugsfase og en lukningsfase i latrinfylden. Ved at behandle latrinfyld som et enkelt event, er der fare for at overse eller fejltolke latrinernes brug og anvendelse.</p>
16.15	<p>50 år med urban zooarkæologi. Ved vejs ende eller kun lige begyndt?</p> <p><i>Jacob Kveiborg (Moesgaard Museum)</i></p> <p>I 1970'erne og 1980'erne gennemgik den zooarkæologiske metode en række gennemgribende forandringer - ikke mindst indenfor for den urbane arkæologi. I centrum stod spørgsmål rettet mod byernes forsyningsnetværk og sociale organisation. De nye spørgsmål tog primært udgangspunkt i detaljerede analyser af knoglernes art samt dyrenes alder og køn - klassiske zooarkæologiske dyder, som stadigvæk er de foretrukne analytiske værktøjer i dag. Med fare for generaliseringer, kan man derfor sige, at vi står samme sted som for 50 år siden. Der er dog løbende kommet nye værktøjer i værktøjskassen. Det gælder ikke mindst DNA-, isotop- og proteinanalyser. Vi mangler dog fortsat at se dem rutinemæssigt implementeret i både små og store byudgravninger. I oplægget vil metodernes potentiale og deres implementering i "kapitel 8"- arkæologien blive eksemplificeret.</p>
16.30	<p>Radarundersøgelse på Roskilde Kloster</p> <p><i>Axel Staunstrup Rømer (Holstebro Museum) & Lars Meldgaard Sass Jensen (Slots- og Kulturstyrelsen)</i></p> <p>Ground Penetrating Radar (GPR) er et geofysisk værktøj, der kan være yderst effektivt til at registrere arkæologiske strukturer under jorden. Luftfotoarkæologisk Center (LAC) foretog på foranledning fra Roskilde Museum, en sådan undersøgelse ved Roskilde Kloster. Matriklen har huset et dominikanerkloster, som blev nedlagt ved reformationen. Efterfølgende har matriklen undgået moderne entreprenørarbejder, hvilket gjorde den velegnet til en undersøgelse med GPR. Undersøgelsen kunne påvise placering og udstrækning på de middelalderlige klosterfundamenter.</p>
16.45	<p>Gråbrødre Klostret i Randers</p> <p><i>Thomas Guntzelnick Poulsen (Museum Østjylland)</i></p> <p>I forbindelse med restaureringen af Slotspladsen i centrum af Randers gennemførte Museum Østjylland en arkæologisk undersøgelse af et ca. 25 m² stort område. Området dækkede over byens franciskanerkloster. Der blev fundet spor efter klosteranlæggets vestfløj samt begravelser i både fratergård og klostergang. Der blev kun fundet ganske få stykker keramik ved undersøgelsen. Denne keramik dateres til 13-1400-tallet. Dateringerne understøttes af skeletternes armstilling. Det blev ikke fundet hverken ældre eller yngre genstand ved undersøgelsen. Udgravningen fokuserede primært på udgravning af de mange skeletter omkring klosterbygninger, idet disse var i størst fare for ødelæggelse af anlægsarbejdet, og samtidig også langt det mest dominerede fortidsminde, hvad antal og arbejdsindsats angik. Klosterbygningerne blev også dokumenteret, men det var grundet entreprenørarbejdets omfang ikke muligt at komme helt til bund med dem.</p>
17.00	<p>Kirkepladsen ved Skt. Nicolai Kirke i Aabenraa</p> <p><i>Christina Berg (Museum Sønderjylland)</i></p> <p>På grund af et større anlægsarbejde samt et renovationsprojekt i 2023 og 2024 ved Sct. Nicolai Kirke i Aabenraa fik arkæologer fra Museum Sønderjylland muligheden for at undersøge områdets historie ved at udgrave kulturlagene på stedet. Undersøgelsen er igangværende, men</p>

	<p>det har allerede ført til flere vigtige fund såsom højstatusgenstande fra 16-1700-tallet samt mange, velbevarede begravelser fra kirkegården, der var i brug fra ca. 1250-1826. Det er denne kirkegård og de aabenraere, som blev gravlagt på den, som er emnet for dette oplæg.</p>
17.15	<p>Anvendelsen af proteomics til præcis kønsbestemmelse – ny metode og resultater: et eksempel fra skeletmaterialet fra Virklund Ødekirke kirkegård</p> <p><i>Sara Næss Elleskov (ADBOU, Retsmedicinsk Institut, Syddansk Universitet) & Kirsten Nellesmann Nielsen (Museum Silkeborg)</i></p> <p>En betydelig begrænsning i bioarkæologisk forskning er upræcise kønsbestemmelser i arbejdet med fragmenterede skeletter samt skeletter af børn fra arkæologiske udgravninger. Denne problematik kan begrænse tolkningerne på kønsforskelle, både kulturelt og biologisk, i fortidige populationer. Nyere undersøgelser demonstrerer, at brugen af proteomics muliggør testning af prøver af tandemalje, som ellers ville give begrænset information til den arkæologiske og antropologiske tolkning. Udover præcise kønsbestemmelser har metoden vist sig at være den eneste metode, som er pålidelig nok til at kønsbestemme børn, hvilket åbner helt nye spørgsmål og muligheder inden for studiet af børn i fortiden. Herudover er metoden minimalt destruktiv, hvilket baner vejen for mere etisk og skånsom prøvetagning og herved bedre bevaring af skeletmaterialet. Denne præsentation vil fremlægge metodens potentialer for den arkæologiske tolkning med udgangspunkt i helt nye resultater fra undersøgelsen af skeletmaterialet fra udgravningen af Virklund Ødekirke kirkegård af Silkeborg Museum i 2023.</p>
17.30	<p>Børneprojektet: Sporstoffer levevilkår, datering og proveniens</p> <p><i>Jesper Boldsen (ADBOU, Retsmedicinsk Institut, Syddansk Universitet)</i></p> <p>I middelalderen blev landet økonomisk holdt sammen af landboernes rejser til byerne for at afsætte deres produkter og købe nødvendigt til husholdningen. De rejser har ikke sat sig spor i sporstofkoncentrationerne, men det gjorde den egentlige migration mellem land og by. Børneprojektet er en del af projektet TheCityDwellers (finansieret af FKK). Formålet er at skabe en kemisk baggrund for at kvantificere vandringer mellem land og by og finde de faktorer, der spiller en rolle for fordelingen af sporstofferne. For at få basis for disse formål, må man kende det kemiske udgangspunkt, altså, hvordan det så ud, inden folk begyndte at vandre. Derfor har vi analyseret ca. 400 børneskeletter fra mere end 40 forskellige kirkegårde. Resultatet er, at strontium, kobber og bly er højere i byerne end på landet. Dette fund kan bruges til at beskrive og kvantificere indvandringen til byerne.</p>
17.45 – 18.00	Forfriskning i foyeren
18.00 – 18.30	Uddeling af MID formidlingspris - Fjordsalen
Tirsdag d. 12. november 2024 – Historisk Arkæologi	
09.00 – 10.00	Nyt fra ODM - Munkebjergsalen
10.00 – 10.30	Formiddagskaffe
10.30 – 12.00	Fællessession Forhistorisk Arkæologi og Historisk Arkæologi Munkebjergsalen
10.30	<p>Great Excavations - Giza</p> <p><i>Dr. Mark Lehner (AERA)</i></p>

	Dr. Mark Lehner, der er leder af Ancient Egypt Research Associates (AERA), fortæller om sin livslange udforskning af Giza-plateauet i Egypten, der bl.a. har omfattet kortlægning af Sphinxen samt opdagelsen af "The Lost City of the Pyramids".
11.30	I dette tidsrum vil der være mulighed for enten at deltage i den Forhistoriske session, som præsenterer indlæg med en bred kronologisk og tematisk ramme eller besøge Skovsalen, hvor mødets Posters hænger.
12.00 – 13.00	Frokost
13.30 – 15.00	Historisk Arkæologi - Orientering i de faglige grupper Skovsal C
13.30	En enestegård i Engum sogn <i>Kasper Terp Høgsberg (VejleMuseerne)</i> Gennem en årrække har Vejlemuseerne systematisk fuldt en større fortløbende udstykning ved Tirsbæk bakker nord for Vejlefjord, hvor der bl.a. er udgravet en middelalderlig torp bebyggelse. Denne gang var det ikke en hel landsby, men blot en eneste gård. Denne eneste-/enkelt gård fra middelalderen med tilhørende økonomibygninger og toftegrøfter, som afgrænsende både fæ- og læ-gård, lå fuldstændig frit i en primær fase og uden væsentlige forstyrrelse. Lokaliteten giver således et fantastisk øjebliksbillede af en middelaldergårds mulige ideal konstruktion. Gårdens tydelige fremtoning giver en meget høj relationel kontekst imellem de forskellige konstruktionselementer og det har således været oplagt at fokusere på naturvidenskabelige analyser på tværs af disse.
13.45	Et meget stort hus på en meget lille udgravning <i>Majken Ryeholm Etheridge (Museum Sydøstdanmark)</i> I forbindelse med opførelsen af et nyt menighedsrådshus umiddelbart syd for kirken i den middelalderlige landsby Snesere uden for Næstved foretog Museum Sydøstdanmark en mindre egenbetalt forundersøgelse. Under et meget tykt muldlag blev fundet anlægsspor fra middelalderen, og et felt på 1100kvm blev indstillet til egentlig udgravning. Ved den netop afsluttede udgravning blev der fundet en meget stor konstruktion med vægstolper, udskud og skillerum. Huset er 11,5m bredt og minimum 32m langt - den vestlige gavl lå desværre uden for feltet. På grund af de meget store og tætstående stolper formoder vi at huset været i to stokværk. Størrelsen på bygningen og placeringen så tæt ved en kirke, gør at vi tolker det som værende en stormandsgård eller hovedgård. En foreløbig datering på baggrund af fundene tyder på en opførelse omkring 1100 til tidlig 1200, hvilket er samtidig med opførelsen af Snesere Kirke.
14.00	Fiskerlejet Sønderside - Et tilbageblik og nye undersøgelser <i>Lene B. Frandsen (Arkæologi Vestjylland/Vardemuseerne)</i> Fiskerlejet Sønderside er velkendt fra de skriftlige kilder og rummer en spændende fortælling om et sted, der summede af liv i fiskesæsonen igennem 14-1600-tallet, men som mere eller mindre forsvandt efter den store stormflod i 1634. I dag er området dækket af sand og plantage. Arkæologisk dukkede de første spor op i 1990'erne, hvor mindre udgravninger viste, at der her lå væsentlige og ret velbevarede spor. I ArkVest har vi ikke bekymret os meget om Sønderside de sidste 25 år, men nu er det tydeligt, at lokaliteten måske ikke for altid vil bevares trygt og godt under sandet. Havet truer flere steder med at bryde igennem Skallingen. Derfor har vi for egne midler og takket være en mindre bevilling fra Dronning Margrethe II's Arkæologiske Fond, iværksat en række geofysiske undersøgelser i samarbejde med forskere fra ZBSA og Kiels Universitet. Disse påbegyndtes i sommeren 2023 og fortsætter i 2024 og 2025.

14.20	<p>Amtsmandsstuen i Nordborg</p> <p><i>Anders Hartvig (Museum Sønderjylland)</i></p> <p>Sønderborg Kommune er påbegyndt et projekt med formidling af Nordborgs historie. I den proces skulle der på en tom grund, på Storegade 32, etableres et formidlingssted. Netop på adressen, Storegade 32 lå i 1700-tallet og formentlig siden Nordborg slot brændte i 1665 amtsmandsstuen. Udgravningen forud for formidlingsstedet vist det der under den nuværende overflade lå meget vedbevarede rester af denne amtsmandsstue, uheldigvis blev en del af de arkæologiske vidnesbyrd bortgravet før museet blev kontaktet. På trods af disse uheldige omstændigheder er det alligevel lykket at få et indblik i bygningens konstruktion, samt blev der fundet et brandlag fra 1792 fundet store mængder fund, blandt andet stentøj, glas og guldmønter, der fortæller om det velhavende liv der blev levet i amtsmandsstuen i Nordborg.</p>
14.35	<p>Undersøgelse af to fredede broer fra 1780-erne</p> <p><i>Birgitte Fløe Jensen (Museum Sydøstdanmark)</i></p> <p>Sommeren 2023 frembragte en arkæologisk undersøgelse nye data om både Cagstrup Bro og hovedvejen mellem Tåstrup og Køge. Cagstrup Bro fra 1786 er fredet som jordfast fortidsminde. Nye data om broen er bl.a. en tyk lerkappe omkring stensætning-buebro, indhuggede hulninger fra den oprindelige samling af brofacadestenen med jernstykker og bly, et indhugget fikspunkt i en brofacadesten og bevarede dele af de oprindelige placeringer af brofacadernes fløjvægge. Nye data om hovedvejen er opbygningen af den oprindelige chaussé og anvendelse af kantsten, der kan sammenlignes med de oprindelige specifikationer beskrevet i historiske kilder. I midten af 1900-tallet anlægges cykelstier ved vejen og der tilføjes betonbuer i øst og vest. Nye data om sprængbrønde placeret omkring broen under den Kolde Krig i sidste halvdel af 1900-tallet. I sommeren 2024 undersøges den også fredede Driftsbro fra 1782 på samme hovedvejsstrækning som Cagstrup Bro – kan der erkendes ligheder og forskelle mellem de to broer?</p>
15.00 – 15.15	Kaffepause
15.15 – 16.20	<p>Historisk Arkæologi - Orientering i de faglige grupper</p> <p>Skovsal C</p>
15.15	<p>Bistrup – Roskildebispens borg?</p> <p><i>Jesper Langkilde (ROMU)</i></p> <p>Som følge af planer for omdannelse af Sankt Hans Hospital ved Roskilde til boligområde har ROMU i 2023 besigtiget ledningsarbejde og i foråret 2024 foretaget arkæologisk undersøgelse på det fredede voldsted Bistrup, der i middelalderen antages at have rummet en borg tilhørende Roskildebiskopperne. Borgen dateres ud fra skriftlige kilder almindeligvis fra 1200-1500-tallet. Ældre kort og tolkninger fører sågar voldstedet tilbage til biskop Absalons tid. Indlægget vil kort præsentere den viden, vi har fra skriftlige kilder og de få tidligere arkæologiske undersøgelser på stedet, samt de resultater og spørgsmål de nye undersøgelser rejser: Er vores opfattelse af anlægget og dets datering egentlig rigtig?</p>
15.30	<p>Rigsdagsgården - Forundersøgelsen ved Christiansborg</p> <p><i>Samuel Keenan (Københavns Museum)</i></p> <p>Københavns Museum har hen over sommeren foretaget en arkæologisk forundersøgelsen på vegne af Folketinget, i Rigsdagsgården, mellem Christiansborg og Rigsarkivet. Seks grøft/huller blev gravet på tværs af stedet. Dette foredrag vil være et kort overblik over de foreløbige resultater, og hvordan de kan informere planer om en potentiel udgravning af stedet. Projektet er en sjælden chance for at undersøge området omkring det oprindelige København Slot og få</p>

	<p>en bedre forståelse af typen og aktivitetsniveauet, der forekommer i nærheden af det kongelige slot gennem middelalderen til nyere tid.</p>
15.45	<p>Lausbøl - en tidligmiddelalderlig landbebyggelse mellem Askov og Kongeådal</p> <p><i>Martin Egelund Poulsen (Museet Sønderkov)</i></p> <p>Fra juli til december 2023 foretog Museet Sønderkov en udgravning på næsten 5 hektar i et kommende boligområde syd for Askov i Sydjylland. Hovedresultatet var en omfattende bebyggelse fra tidlig middelalder bestående af 40 etskibede langhuse, hvor flere havde let buede langvægge og udskudsrum, samt 20 småbygninger og nogle hegnforløb. Tilsammen repræsenterer de 3-5 samtidige gårdenheder. Genstandsmæssigt var lokaliteten fundfattig, trods detektoreftersøgning og ambitioner om udgravning af samtlige anlæg. Den lille landsby lå på agerjord, der var omgivet af hedearealer. Stedet betegnes "Lausbøl Agre" i Chr. Vs Matrikel fra 1680'erne og på udskiftningskortet fra 1793. "Lausbøl" kan således være torpens oprindelige navn, eftersom bøl-betegnelsen netop blev hyppigt anvendt på bebyggelser i perioden 1050-1250.</p>
16.00	<p>Betonbunkerer bag Blåtands borg</p> <p><i>Mogens Bo Henriksen (Museum Odense)</i></p> <p>I Odense by har der ligget talrige betondækningsgrave fra 2. verdenskrig. Hvert år nedbrydes flere, og i 2024 kom turen til et anlæg i den nordlige udkant af Nonnebakken og dermed inden for det område, som er omfattet af UNESCO-udpegningen. Nedbrydningen skulle gennemføres, så fortidsmindet led mindst muligt overlast, men samtidig skulle muligheden for at dokumentere det nordligste parti af ringborgens voldgrav ikke forspildes. Da betondækningsgraven også er en del af områdets historie, blev det besluttet at dokumentere denne før nedbrydningen. Dette skete ved GPS-opmåling og gennemfotografering samt beskrivelse af betondækningsgravens konstruktionslementer. Herved kunne der skabes en komplet 3D-model af konstruktionen. Ved at kombinere dokumentationen med arkivstudier kunne det godtgøres, at konstruktionen først var opført i 1953/54, og at den var opgraderet ca. 10 år senere. Undersøgelsen rejser spørgsmål om nødvendigheden af at have fokus på disse konstruktioner, der i disse år forsvinder i stort tal i alle storbyer.</p>
16.15	<p>Evaluering</p> <p>Vi evaluerer årets møde og diskuterer forslag til en temasession for Historisk Arkæologi i 2025.</p>
16.30	<p>Afrunding og tak for denne gang</p>

Posters – Forhistorisk og Historisk Arkæologi

Skovsal B

Katastrofe eller kontrolleret strategi? Udredning af ni brandtomter fra Halgård ved Holstebro

Astrid Toftdal Jensen (Holstebro Museum)

Fund af en brandtomt i en arkæologisk kontekst får altid fortiden lidt mere ind under huden hos arkæologerne, og det får os automatisk til at spørge om, hvad der mon er sket. I 2022-23 gennemførte Holstebro Museum en udgravning af et 7,5 ha stort areal ved Halgård i det sydøstlige Holstebro. Udover omfattende bebyggelses- og aktivitetsspor, samt urne- og jordfæstegrave, der tidsmæssigt strækker sig fra stenalder til vikingetid, blev der spredt over helt arealet erkendt mindst ni brandtomter fra ældre jernalder. Det er første gang, at vi i Holstebro Museums ansvarsområde finder så mange brandtomter ved samme udgravning, hvilket giver mulighed for at analysere hændelsesforløb, samtidighed, og hvorvidt der er tale om pludselige eller forsætlige brande.

Oldtidens bebyggelse bevaret i storbyens mellemrum

Gerd Bindesbøl Ravnholt (Københavns Museum)

De seneste år har Københavns Museum mere end fordoblet antallet af forhistoriske hustomter – fra én til flere. Det skyldes, at byudviklingen i dag ofte rammer storbyens grønne arealer, der f.eks. indgår i skybrudshåndtering. I disse små mellemrum, blandt storbyens forstyrrelser, findes der overraskende ofte forhistoriske levn. Selvom udfordringen kan være stor, når oldtidens huse ligger under 2 m opfyld eller skal erkendes i 10 bittesmå, spredte huller i et græsareal, er begejstringen det også, når endnu et stolpehul ser dagens lys. Det er nyt for Københavns Museum, at vi prioriterer undersøgelser udenfor den middelalderlige bykerne, men det er nok ved at være allersidste chance, hvis vi skal dokumentere forhistorien, i form af spor efter bebyggelse fra før byen blev by, i København og Frederiksberg kommune.

Hjorten og slangen – er et kristent symbol på dåben

Erik Mandrup-Poulsen (Privatist)

"Psykologus" er et kristent skrift fra 400 e.Kr. Det forklarer dyreverdenen kristent gennem hele middelalderen. Herunder også, at "Hjorten og slangen" er et symbol på dåben. Det er overvejende sandsynligt at scettaer (725-800) og penninge (800-850) fra Ribe gengiver dette.

En skov under tag

Pia Kathrine Lindholdt (Nationalmuseet)

Nationalmuseets bogværk "Danmarks Kirker" arbejder for tiden med de syd- og midtfynske kirkebygninger, der kendetegnes af en righoldig og velbevaret bygnings- og genstandskultur. I Vejle Kirke findes et særligt velbevaret egetagværk, dendrokronologisk dateret til 1440'erne, hvis udformning ikke kendes fra andre kirker på Fyn. Posteren vil sætte fokus på dette tagværk og dets særlige konstruktion og sammenligne med andre lokale senmiddelalderlige tagværker.

ArchaeoLab: Avancerede metoder til præcis arkæologisk dokumentation

Peter Bye Jensen (Vejlemuseerne)

ArchaeoLab portrætterer som showcase, hvordan avanceret teknologi forbedrer præcisionen i arkæologisk dokumentation og klargøre et genstandsmateriale til videre forskning. Fokus er på innovative metoder, der muliggør mere detaljerede dataindsamlingsprocesser.

Stjernehvælv. Traditioner og tendenser i senmiddelalderens bygningskultur

Morten Larsen (Nationalmuseet)

Nationalmuseets kirkekonsulenter arbejder kontinuerligt over hele landet som rådgivende instans i forhold til middelalderkirkernes arkæologi og bygningskultur. Arbejdet giver en række unikke muligheder for at se

tendenser i kirkebygningernes materielle kultur. Som et særpræg bør fremhæves stjernehvælvet, der i forskellige regionale grupper kendetegner landets senmiddelalderlige bygningskultur. Posteren vil berøre stjernehvælvets karakteristika, geografiske spredning og diskutere hvælvtypens muligheder for at belyse lokale værkstedsgrupperinger, eksistensen af diasporasamfund og den internationale indflydelse på senmiddelalderens danske bygningskultur.

En senneolitisk hellekiste fra Langeland

Rikke Fur Petersen (ADBOU)

I 2019 blev en hellekiste ved Bregnegårdsvej på Langeland udgravet, men først i år er de gravlagte blevet underlagt antropologiske undersøgelser som led i udarbejdelsen af et arkæologisk speciale. I samme forbindelse blev prøver til C14-datering og isotopanalyser udtaget fra de ni gravlagte individer. C14-dateringerne giver en mulighed for at forstå de kronologiske og sociale aspekter af denne begravelsespraksis i senneolitikum (ca. 2400-1700 f.Kr.). Analyserne kan afsløre varigheden og kontinuiteten af brugen af hellekisten. Isotopanalyserne bidrager yderligere med indsigt i de gravlagtes kost og levevilkår og kan hjælpe med at afklare yderligere spørgsmål om demografien. En bedre kronologisk forståelse af hellekistens anvendelse vil kunne kaste nyt lys over fællesgrave fra samme periode og bidrage til en dybere forståelse af begravelsespraksis som et socialt fænomen i både lokal og regional kontekst.

Tubberup – fra landsby til Hjortespring hovedgård

Victor Bizoev (Kroppedal Museum)

Sjældent kan man følge en landsbys udvikling så detaljeret, som man kan med Tubberup. Dette skyldes, at langt de fleste landsbyer, som er opstået i middelalderen, i dag ligger, hvor de altid har ligget, og derfor nu ligger under stående bygninger. Tubberup landsby er sandsynligvis grundlagt i den tidligere middelalder som en udflytterlandsby og bestod af seks gårde igennem det meste af middelalderen. En af disse gårde tilhørte i slutningen af 1500-tallet kongemagten, som jævnligt besøgte området for at gå på hjortejagt. I 1672 nedlægges landsbyen og i stedet oprettes med kongens tilladelse en adelig sædegård (hovedgård) som fik navnet Hjortespring. Hjortespring fungerede frem til ca. år 1770, hvorefter at jorden udstykkes til 11 gårde og et husmandssted. Alt dette og meget mere har vi kendskab til gennem breve, jordebøger, regnskaber og nu helt friske arkæologiske undersøgelser.

Nutidens Vindue til Fortiden - Sørup, ÅHM7814 Budstedgård

Diana Windfeldt-Schmidt (Nordjyske Museer)

En 16 hektar stor udgravning af primært bebyggelse fra yngre bronzealder til ældre førromerske jernalder.

Spor 3: Nyere Tids Kulturhistorie

Mandag d. 11. november – Nyere Tids Kulturhistorie

10.30 – 12.30

Fælles session: Nyere tids kulturhistorie, Naturhistorisk gruppe og Udstilling og Formidling

Fjordsalen

Vi alene vide?

Fremtidens museumssamling

Hvad skal museernes samlinger indeholde? Hvem bestemmer hvad museernes samlinger indeholder?

Moderator: Ulla Schaltz, Museum Lolland-Falster

Anneken Appel, Den Gamle By

Gode samlinger handler også om hvilke muligheder man vil give fremtidens museumsfolk og borgere, for at fortælle om fortiden gennem fysiske genstande. Hvordan kommer de til at perspektivere samtiden, ved hjælp af fortiden? Der ligger et kæmpe pres på museumsfolk at få samlet det rigtige ind. For hvad er rigtigt – og vigtigt? Det kan vi ikke stå alene med, vi må have hjælp fra borgerne. Indsamling er for mig sjældent et isoleret mål, men en del af en samlet samskabelsesproces. Det vil jeg komme med et par eksempler på.

Christian Sune Pedersen, Nationalmuseet

På museerne indsamler vi til vores aktuelle forskning og formidling, og ikke mindst til fremtiden. Vi drøfter ofte, hvilke kvaliteter ”den gode genstand” besidder. Men sjældnere taler vi om vores egen rolle som indsamlere. Gode indsamlinger kræver et indgående kendskab til museets eksisterende samling, dens indre logik, tematiske linjer og sammenhænge. Og samtidig et blik ud på samfundet, eller, om man vil, udefra og ind på museets samling. Hvordan kan vi sikre, at vi i en stadig mere kompleks og hektisk historisk udvikling kan bevare overblikket og indsamle ”det rigtige”? Hvordan kan vi sikre, at forskellige generationers og befolkningsgruppers perspektiver er repræsenteret - gennem dialog, ligefrem? Hvordan kan vi skabe en god balance imellem vores museumsfagkundskab og blikket udefra? Er der en nødvendig modsætning imellem de to, eller kan de gå hånd i hånd i en fortravlet hverdag-

Susanne Jensen, Danmarks Tekniske Museum

Det er museernes opgave at opbygge og vedligeholde samlinger, der kan afspejle vigtige dele af fortiden og samtiden i fremtiden. Men vi kan ikke bevare alt, så hvordan vælger vi, hvad der skal indsamles? Hvad der skal bevares? Og hvordan tolker vi vores samlinger? Det er en svær opgave – ikke mindst for specialmuseer, hvor genstandsområdet ligger udenfor fagpersonalets professionelle viden.

På Danmarks Tekniske Museum har vi siden 2020 eksperimenteret med at inddrage brugere af museet i vurderingen af museets samling for på den måde at drage nytte af den viden, der eksisterer udenom museet. Forsøgene har vist at inddragelse af vidende brugere i samlingsarbejde kan være udfordrende for museet, men det har resulteret i en brugbar metode, der inddrager pensionerede fagfolk i betydningsvurdering. Derigennem opnår vi dels en dybere forståelse både af enkelte genstande og af samlingens logik – og dels bidrager til at opbygge og vedligeholde en videnskologi på tværs af generationer, sådan at samlingen ikke bliver museets samling men vores fælles samling.

12:00	Debat i plenum
12.30	Frokost
13.30 – 15.00	<p>Fælles session: Nyere tids kulturhistorie og Naturhistorisk gruppe</p> <p>Tema: Natursyn og syn på dyr i den aktuelle og kulturelle debat</p> <p>Treetop 3+4 (1. sal)</p>
	<p>Mennesket og den vilde natur til havs - natursyn og forestillinger om bæredygtighed</p> <p><i>Søren Byskov – Museum VEST</i></p> <p>At fiskere og fangstmænd høster af havets ressourcer, er et faktum så gammelt som menneskeheden selv. Vores påvirkning af havets vilde natur er bestemt ikke af ny dato, og i århundreder har både hvalfangst og fiskeri haft et omfang, som har efterladt økosystemet dybt forandret. Høsten fra havet har haft en underliggende logik i forhold til dets påvirkning af fiskebestande og natur, og opfattelsen heraf har ændret sig til i dag at fylde meget i den offentlige bevidsthed.</p> <p>Med historiske eksempler fra Nordatlanten, Nordsøen og Vadehavet kommer vi i indlægget ind på nogle af de største og mest indgribende fiskerier/fangstaktiviteter, og vi prøver at forstå, hvilke natursyn og forestillinger om bæredygtighed, der lå til grund for udnyttelsen af havets ressourcer.</p> <p>Genopretning, men til hvad? Kulturlandskab vs. oprindelig natur</p> <p><i>Anne Marie Ludvigsen - Museum Sønderjylland</i></p> <p>Kulturarven og den grønne omstilling. Klima, den grønne omstilling, bæredygtighed og biodiversitetskrise fylder mere og mere i den offentlige debat og mange steder i Danmark skyder projekter frem. Som museer forholder vi os i stigende grad til den grønne dagsorden som energiforbrugere og CO₂-udledere. Men hvordan er vi egentlig klædt på til at agere f.eks. som kap. 8-ansvarlig eller bestyrelsesmedlem i en nationalpark, når der i vores pastorat planlægges hydrologiprojekter i kulturlandskaber, solcelleanlæg breder sig eller der skal opføres nyt testcenter for vindenergi i områder omfattet af fredninger og diverse naturbeskyttelsesbestemmelser – alt sammen med begrundelse i hensynet til klima og biodiversitet. Hvordan balancerer vi mellem hensynet til kulturarven og 'alt det grønne'? Og undgår (hvis vi skal undgå det?) at kulturarven udelukkende er relevant som 'tivolikrymmel' i oplevelseslandskabet.</p> <p>Produktionsdyr: et galleri for det muliges kunst</p> <p><i>Natalia Briché - Skolen for Veterinærmedicin og Husdyrvidenskab</i></p> <p>Natalia Briché vil fortælle om sit arbejde med en nyligt åbnede udstilling om produktionsdyr i Danmark på Frederiksberg Campus, Københavns Universitet.</p> <p>På basis af et tværvideenskabeligt forskningsprojekt kombinerer udstillingen gamle forsknings- og studiesamlinger med ny-indsamlede genstande indsamlet som en del af et antropologisk feltarbejde. I udstillingen sætter vi fokus på det systematiske arbejde, en stor og effektiv husdyrproduktion kræver, og på de problemer og muligheder effektivisering medfører.</p>

	<p>Funderet i ideen om 'dilemma-figurer' bevæger udstillingen sig i et farvand uden lette løsninger og skaber et rum for en kvalificeret dialog om vores fødevarereproduktion og den grønne omstilling, som mange ønsker.</p> <p>Alt i alt vil Natalia fortælle om udstillingen som et rum for kollektiv diskussion af mulige og umulige agrare fremtider.</p>
15.00 – 15.15	Eftermiddagskaffe
15.15 – 17.45	<p>Fælles session Nyere tids kulturhistorie og Naturhistorisk gruppe</p> <p>Tema: Natursyn og syn på dyr i den aktuelle og kulturelle debat (Fortsat)</p> <p>Treetop 3+4 (1. sal)</p>
	<p>Menneskets natur eller naturens natur - Oplæg til videre diskussion og samtale</p> <p><i>Alexander Holm - naturdebatør</i></p> <p>Hvor står vi med dansk natur i dag? Hvad er der i spil, når vi taler arts mangfoldighed? Hvordan forholder vi os til "brugsret til naturen", "sårbar natur", og hvad betyder "tilbageføring til oprindelig natur"? Hvordan er naturen endt som en forvaltningsenhed, og hvordan påvirker vores natursyn og forhold til naturen dette? Er naturen et spil for galleriet, en kulturkamp eller noget helt andet? Vil vi som mennesker afgive plads til naturen og andre arter? Hvordan gør vi?</p> <p>Hovedet i havet</p> <p><i>Naturvejleder Finn Lillethorup, Økolariet i Vejle</i></p> <p>Havet omkring Danmark og især fjordene gisper efter vejret. Fedtemøg (to trådformede brunalger Almindelig Vatalge og Dunalge) har lagt sig som en kvælende dyne og generet sommerens badegæster. Bunddyr – herunder fiskene – er forsvundet og lader områder døde hen.</p> <p>I Øresund springer Atlantisk tun derimod igen og skal kortlægges. Med udgangspunkt i Vejle Fjord har vi hovedet i havet. Er havet mere end vores skraldespand, spisekammer og transportsted? Hvad er havets status, hvilke muligheder er der, og hvordan bidrager vi som museer og videnscentre til kommunikation. Vi spørger; "er der en politiker til stede?" og "hvor er handlekraften?"</p> <p>Rewilding – fingrene væk i naturens tjeneste</p> <p><i>Bo Skaarup, Naturhistorisk Museum i Aarhus</i></p> <p>Rewildings-projektet på Molslaboratoriet i Mols Bjerge har 8 år på bagen. Exmore ponyer og Galloway-kvæg lever helt frit på 120 hektarer med tilgang til vandposter, salte og skjul men uden fodring af nogen slags.</p> <p>Det er så vildt, som det bliver, under de givne præmisser med overholdelse af alle love (i et landbrugsland).</p> <p>Hvordan navigerer man i et sådant projekt, når et mangfoldigt og konvergerende dyre- og natursyn kan komme til udtryk i rabiate handlinger?</p> <p>Hvordan formidler man fakta og holder sig fra synsninger? Hvad er der på spil for den danske natur?</p>

17.45	Forfriskning i foyeren
18.00	Uddeling af MID formidlingspris - Fjordsalen
Tirsdag d. 12. november – Nyere Tids Kulturhistorie	
09.00	Nyt ved ODM - Munkebjergsalen
10.00	Formiddagskaffe
10.30 – 12.00	Nyere tids kulturhistorie – orientering i faglige grupper Treetop 3+4 (1. sal)
10.30	<p>Nyt netværk for museer</p> <p>Danmarks fortid som kolonimagt har i de seneste år fyldt i den offentlige debat og i 2025 har DR planlagt at sende en stor satsning omhandlende den danske slavehandel. Kolonihistorien er en overset del af museernes virke og mange museer er slet ikke klar over, at deres samlinger og lokalsamfund faktisk rummer historier fra et kolonialt engagement. Louise Sebro fra Museum Lolland -Falster og Karen Sivebæk Munk fra Museum Vestsjælland har taget et initiativ til et netværk for museer, der vil hjælpe hinanden med at arbejde med emnet. Repræsentanter fra Nationalmuseet og M/S Søfart er ligeledes med i styregruppen for dette netværk.</p>
10.40	<p>Open Call: Etablering af nyt Vildmosemuseum</p> <p><i>Anne Probst, direktør, Museum for Forsyning og Bæredygtighed</i></p> <p>Etablering af nyt Vildmosemuseum i et helt nyt kulturhus sammen med teater, biograf, kulturskole og restaurant i hjertet af Brønderslev. Vi har på meget kort tid sikret bevillinger til det samlede projekt på 160 mio. kr. og skal nu i gang med de forskellige dele af selve etableringen, først en arkitektkonkurrence. Det nye Vildmosemuseum får fokus på forsyningshistorie, og skal med udgangspunkt i Store Vildmose og udnyttelsen af naturressourcerne der, perspektivere til vores udnyttelse af og ødelæggelse af naturen generelt. Museets formidlingsmetode vil tage udgangspunkt i forskning i brugergrupper jf. nedenstående.</p>
11.00	<p>Open Call: Insektvej – Cheminova og Vestjylland</p> <p><i>Inger Bjørn Knudsen, Museumsinspektør, Lemvig Museum</i></p> <p>I maj måned åbnede vi på Lemvig Museum udstillingen ”Insektvej – Cheminova og Vestjylland”. Udstillingen handler om vestjydernes forhold til kemifabrikken Cheminova, og rummer en markant ambivalens. Fabrikken betød øget velstand og mange arbejdspladser, men stod samtidig også bag Danmarkshistoriens største generationsforurening.</p> <p>Oplægget vil handle om udstillingen, og hvad vi har gjort os af tanker om at formidle en historie, som i lokalsamfundet er kontroversiel og svær at tale om. Og som til stadighed viser sig at være aktuell. I en national kontekst handler det primært om forureningen, oprensning og hvem der har ansvaret. I en lokal sammenhæng rummer historien også fortællinger om ”en fantastisk arbejdsplads”, egnsudvikling, ulighed mellem land og by, sundhedsbekymringer og tab af natur.</p>
11.20	<p>Open Call: Modulære udstillinger - vejen til en bæredygtig udstillingspraksis?</p> <p><i>Sophie Warberg Løssing, Strategic Director & Partner i Yoke</i></p>

	<p><i>Celia Ekelund Simonsen, Museumsinspektør, Give Museum</i> <i>Helle Ingerslev, Museumsleder, Glud museum</i></p> <p>I foråret 2024 har vi på Glud Museum haft et projekt om bæredygtige udstillinger støttet af SLKS under projektet <i>Bæredygtige Museer</i>. Målet med projektet har været at undersøge og diskutere, hvordan museer kan udvikle en mere bæredygtig udstillingspraksis. Undersøgelsen har taget afsæt i et modulært design koncept, som er designet med afsæt i en cirkulær strategi. En bæredygtig udstillingspraksis handler ikke kun om at genbruge og det forhåndenværendes princip, men om at tænke i langsigtede cirkulære designløsninger. Denne transformation er svær og udfordrende for en branche, der er i høj grad drevet af at lave skiftende udstillinger.</p> <p>I samarbejde med en række andre museer herunder Give Museum, Industrimuseet og Vejlemuseerne samt udstillingsdesignvirksomheden Yoke har vi set nærmere på, hvordan et modulært og cirkulært design princip udfordrer museernes arbejdsprocesser og kultur. Hvad betyder det for udstillingens koncept og udtryk? Hvad betyder det for opbygningen og nedtagningen? Hvad betyder det for planlægningen? Og hvad siger de besøgende? Gennem disse spørgsmål har vi fået belyst, hvad det vil kræve for museerne at arbejde med et modulært og cirkulært designprincip som et levedygtigt alternativ både i en miljømæssig og økonomisk kontekst samt i et socialt perspektiv</p>
11.40	<p>Open call: Kulturarvsformidling for neurodivergente individer</p> <p><i>Albert Møllgaard Olsen, Specialestuderende, Aalborg Universitet</i></p> <p>Et oplæg fra specialestuderende fra Aalborg Universitet om, hvordan kulturinstitutioner formidler og bedst kan formidle kulturarv til neurodivergente individer gennem samarbejde med Museums for Forsyning og Bæredygtighed og Nordisk Museumsforbund.</p>
12.00 – 13.00	Frokost
13.30 – 15.00	<p>Fællessession: Nyere tids kulturhistorie og Udstilling og formidling</p> <p>Tema: Følelser og etik i formidling – hvor går grænsen? Og hvad sker der hvis grænsen overskrides? Afstanden til historien – hvornår er det for tæt på?</p> <p>Fjordsalen</p>
13.30	<p>Dramatiserede byvandring – mellem fiktion og fakta</p> <p><i>Michael Nobel Hviid og Minna Kanzler Hemmet, Museum Kolding</i></p> <p>Siden 2022 har Museum Kolding udbudt såkaldt dramatiserede byvandring, der bruger følelser, drama og fiktion som formidlingsgreb. I den dramatiserede byvandring ”Med Gestapo i hælene” kommer gæsterne med de to fiktive modstandsfolk Gerda og Jørgen (to skuespillere/formidlere) rundt i Koldings gader. Her deler de deres oplevelser, bekymringer og ikke mindst frygten for Gestapo, som har til huse på Staldgården med gæsterne. På byvandringen besøger gæsterne nogle af de steder, hvor nogle af de mest dramatiske episoder i besættelsestidens Kolding fandt sted.</p> <p>Oplægget vil tage udgangspunkt i baggrunden og forhistorien for de dramatiserede byvandring, og diskutere de bagvedliggende overvejelser omkring etik og forholdet mellem faglighed og fakta og underholdningsværdi og fiktion.</p>
14.00	<p>What’s in a name</p> <p><i>Signe Bergman Larsen, Dansk Jødisk Museum</i></p>

	<p>I 2022 åbnede Dansk Jødisk Museum udstillingen <i>Flugt og forfølgelse i det 20. århundrede</i>. En udstilling med få nøje udvalgte genstande, der fortæller stærke personlige historier med tråde til Danmarks- og verdenshistorien. Genstandene er akkompagneret med Kristian Bay Kirks grafiske tegninger. Under arbejdet med udstillingen besluttede kuratorerne at der ikke skulle nævnes fulde navne i udstillingen. Det er en beslutning nogle Holocaust-forskere har kritiseret. Museumsinspektør Signe Bergman Larsen fortæller om arbejdet med udstillingen. Om hensynet til og krydsfeltet mellem forskningen, giverne og formidlingen.</p>
14.30	<p>Når True Crime bliver til museumsudstillinger</p> <p><i>Frederik Strand, Politimuseet</i></p> <p>Politimuseet arbejder i dets udstillinger med True Crime – et emne som i stigende grad fascinerer, forskrækker og tiltrækker publikum. Indlægget vil behandle hvordan museet balancerer mellem faglighed og etik – og behovet for formidling og synlighed i behandlingen af True Crime-genren? Hvilke emner er det muligt at behandle i en udstillingsmæssig kontekst? Er der grænser for formidlingen i en museal sammenhæng? Og hvor bevæger True Crime-genren</p>
15.00	<p>Eftermiddagskaffe</p>
15.15 – 15.30	<p>Nyere tids kulturhistorie - Orientering i de faglige grupper</p> <p>Treetop 3+4 (1. sal)</p>
15.15	<p>Open Call:</p> <p><i>Anne Provst, direktør, Museum for Forsyning og Bæredygtighed</i></p> <p>Ph.d.-projektet ”Formidlingsmetodens betydning for tiltrækning af relevante brugergrupper til det kommende Vildmosemuseum.</p> <p>Projekt med Århus Universitet, Museologi. 2023-29.</p>
15.30	<p>Open Call: Mennesker, steder og strukturer i Odense</p> <p><i>Peder Dam, Museumsinspektør, Museum Odense</i></p> <p>Spørgsmål om hvem, der boede hvor og hvorfor lige der, i købstæderne er langt fra ny. Der er både gode kilder til det, ikke mindst fra 1600-tallet og frem, og folks og bygningers placering på kort giver en god forståelse for byens rum ud fra både sociale, økonomiske og kulturelle vinkler. I dag er der dog helt andre muligheder end tidligere for at tage sådanne historisk-geografiske studier op på et nyt niveau: Mange data fra fx brandtaksationer, mandtal, skattesætninger og folketællinger er indtastet i databaser, ofte af frivillige. Metoderne til at genfinde ældre matrikler og lokaliteter er blevet bedre. Og muligheder for at visualisere alt dette er blevet lettere.</p> <p>Oplægget tager udgangspunkt i projektet ”Købstadens strukturer og mennesker” (https://museum odense.dk/forskning/forskningsprojekter/koebstadens-strukturer-og-mennesker/), hvor vi har kortlagt ca. 80.000 personregistrering efter digitale historiske matrikler og brandtaksationer mm fra Odense, primært 1600- og 1700-tallet, men også ældre end dette om end sådanne er sværere at lokalisere præcist. Dataene giver både mulighed for at kortlægge, hvor folk boede tættest, hvor de dyreste og mest centrale bygninger lå, og hvor høj den faste beskatning var. Nogle af de sociale/økonomiske mønstre, som vi får frem på kortene, havde vi delvist og indirekte viden om før, andre mønstre har overrasket.</p>

	Der vil være både en diskussion af metoderne og en diskussion af projektets foreløbige konklusioner om købstadens social/økonomiske mønstre.
15.45	<p>Open Call: Pigeskole eller fællesskole?</p> <p><i>Mikael Frausing, Museumsinspektør, Museum Silkeborg</i></p> <p>”Eksamen er ordnet for Drengene og lagt til Rette af Mænd for Drengene uden Hensyn til Pigerne”</p> <p><i>Theodora Lang om realskolerne 1905</i></p> <p>Th. Langs i Silkeborg og Marie Jørgensens i Odense. I mange danske provinsbyer støder man endnu på skoler opkaldt efter foregangskvinder for kvinders uddannelse i Danmark. Hvem var disse stærke skolepionerer, hvad var deres syn på kvinders uddannelse, hvilke barrierer måtte de overkomme og ikke mindst, hvilke aftryk satte pigeskolerne på udviklingen af folkeskolen? Det er nogle af de spørgsmål, som projektet Pigeskole eller fællesskole? Provinsens pigeskoler mellem kønsideologi og åndsideologi 1880-1920 ønsker at besvare.</p> <p>I slutningen af 1800-tallet bredte pigeskolerne sig fra hovedstaden til provinsen, og i 1893 oprettedes foreningen Den danske Pigeskole, der kæmpede for kvindelig uddannelse og undervisning. Almenskoleloven 1903 blev et vendepunkt. Reformen gav kvinder adgang til realskolen og videregående uddannelse men afslørede også sprækker i pigeskolernes sammenhold. Skulle man fortsætte med den kønsopdelte undervisning eller satse på den nye fælles skole for både drenge og piger?</p> <p>Projektet analyserer de hidsige ideologiske kampe om kvinders uddannelse ved århundredeskiftet, og undersøger hvordan tre fremtrædende skoleledere - Louise Winteler, Marie Jørgensen og Theodora Lang – afstemte deres ideologiske og pædagogiske grundlag i forhold til den nye fælles skole, der med tiden blev til den altdominerende folkeskole fælles for drenge og piger.</p>
16.00 – 16.15	Spørgsmål og afslutning
16.30	Mødet slutter

Spor 4: Udstilling og Formidling

Mandag d. 11. november – Udstilling og Formidling

10.30 – 12.30

Fælles session: Udstilling og Formidling, Nyere tids kulturhistorie, Naturhistorisk gruppe

Fjordsalen

Vi alene vide?

Fremtidens museumssamling – ”Vi alene vide?” ”Hvad skal museernes samlinger indeholde?” ”Hvem bestemmer hvad museernes samlinger indeholder?”

Moderator: Ulla Schaltz, Museum Lolland-Falster

Anneken Appel, Den Gamle By

Gode samlinger handler også om hvilke muligheder man vil give fremtidens museumsfolk og borgere, for at fortælle om fortiden gennem fysiske genstande. Hvordan kommer de til at perspektivere samtiden, ved hjælp af fortiden? Der ligger et kæmpe pres på museumsfolk at få samlet det rigtige ind. For hvad er rigtigt – og vigtigt? Det kan vi ikke stå alene med, vi må have hjælp fra borgerne. Indsamling er for mig sjældent et isoleret mål, men en del af en samlet samskabelsesproces. Det vil jeg komme med et par eksempler på.

Christian Sune Pedersen, Nationalmuseet

På museerne indsamler vi til vores aktuelle forskning og formidling, og ikke mindst til fremtiden. Vi drøfter ofte, hvilke kvaliteter ”den gode genstand” besidder. Men sjældnere taler vi om vores egen rolle som indsamlere. Gode indsamlinger kræver et indgående kendskab til museets eksisterende samling, dens indre logik, tematiske linjer og sammenhænge. Og samtidig et blik ud på samfundet, eller, om man vil, udefra og ind på museets samling. Hvordan kan vi sikre, at vi i en stadig mere kompleks og hektisk historisk udvikling kan bevare overblikket og indsamle ”det rigtige”? Hvordan kan vi sikre, at forskellige generationers og befolkningsgruppers perspektiver er repræsenteret - gennem dialog, ligefrem? Hvordan kan vi skabe en god balance imellem vores museumsfagkundskab og blikket udefra? Er der en nødvendig modsætning imellem de to, eller kan de gå hånd i hånd i en fortravlet hverdag-

Susanne Jensen, Danmarks Tekniske Museum

Det er museernes opgave at opbygge og vedligeholde samlinger, der kan afspejle vigtige dele af fortiden og samtiden i fremtiden. Men vi kan ikke bevare alt, så hvordan vælger vi, hvad der skal indsamles? Hvad der skal bevares? Og hvordan tolker vi vores samlinger? Det er en svær opgave – ikke mindst for specialmuseer, hvor genstandsområdet ligger udenfor fagpersonalets professionelle viden.

På Danmarks Tekniske Museum har vi siden 2020 eksperimenteret med at inddrage brugere af museet i vurderingen af museets samling for på den måde at drage nytte af den viden, der eksisterer udenom museet. Forsøgene har vist at inddragelse af vidende brugere i samlingsarbejde kan være udfordrende for museet, men det har resulteret i en brugbar metode, der inddrager pensionerede fagfolk i betydningsvurdering. Derigennem opnår vi dels en dybere forståelse både af enkelte genstande og af samlingens logik – og dels bidrager til at opbygge og vedligeholde en videnskologi på tværs af generationer, sådan at samlingen ikke bliver museets samling men vores fælles samling.

12:00 – 12.30	Debat i plenum
12.30 – 13.30	Frokost
13.30 – 15.00	Udstilling og formidling - Orientering i de faglige grupper Tema: Skal vi lege? Fjordsalen
13.30	Moving Museums through Play <i>Nanna Holdgaard, Nationalmuseet</i> Moving Museums Through Play (2024-2027) er et nyt forsknings- og formidlingsprogram på Nationalmuseet, der udforsker legens kapacitet til at skabe engagement, interesse og læring på tværs af generationer af børn, unge og voksne. I præsentationen fortæller museet om programmet og dets tilgang.
14.00	HC Andersens Hus <i>Mette Kiillerech, Museum Odense</i> I Museum Odense er det kompetente møde med børn en del af strategien. Det kompetente møde med børn indebærer forståelse for og korrekt brug af 'leg'. Formidlingsdesigner Cecilie Skøtt og Børn og Ungechef Mette Kiilerich præsenterer hvordan leg indgår i al undervisning i henholdsvis Carl Nielsen Museet og i H.C. Andersens Hus – både som metode i undervisningen, men også i de aktiviteter, hvor forståelsen for børns legekultur er med til at definere aktiviteter, hvor legen ikke indgår direkte.
14.30	Egtvedpigens Verden - et museum vendt på vrangen <i>Louise Felding, Vejlemuseerne</i> Vejlemuseerne har arbejdet i mere end 10 år på at skabe et passende univers, som kan formidle Egtvedpigens og bronzealderens historie. Her skal der være mulighed for at udforske og lære i det samme landskab, som Egtvedpigens levede i for 3500 år siden. Egtvedpigens verden vil gennem leg og bevægelse invitere gæsterne til at gå på opdagelse i det selvsamme landskab, som Egtvedpigens levede i tilbage i bronzealderen. Her vil publikum blive inviteret til at tage på en rejse tilbage i tiden gennem leg, bevægelse og fortælling i landskabet. Egtvedpigens Verden skal inspirere både lokale og besøgende fra hele verden til at engagere sig i historien og kulturarven. Takket været støtte fra Nordea fonden, Vejle Kommune og en bevilling på finansloven er projektet nu realiserbart.
15.00 – 15.15	Eftermiddagskaffe
15.15 – 17.45	Udstilling og formidling - Orientering i de faglige grupper: Open call: Nye udstillinger og nyt fra formidlingsfronten Fjordsalen
15.15	Home of Carlsberg – om at bygge en attraktion, der handler om mere end øl <i>Katrine Axlev, Carlsberg</i> Home of Carlsberg er netop åbnet som attraktion i København. Projektet har været fem år undervejs og samler fortællingen om hele Carlsbergfamilien på ét sted. Men hvordan bevarer man hjertet en oplevelse, der også skal tjene penge? I dette oplæg løfter vi sløret for nogle af

	de kommercielle, formidlingsmæssige og strategiske overvejelser, der ligger bag tilblivelsen og driften af Home of Carlsberg.
15.35	<p>Musikken som dåseåbner til vores fælles fortid</p> <p><i>Ulla Hahn Ranmar og Inga Paulsen Albertsen, Nationalmuseet</i></p> <p>I Nationalmuseets midlertidige udstilling Danmark After Dark udforsker vi, hvordan musikken kan fungere som dåseåbner for vores egne erindringer. Gennem musikken fortæller vi både om tidsånd gennem de sidste 40 år, og vi bruger musikken til at aktivere de besøgendes egne generationsfortællinger.</p>
15.55	<p>"Hvad var det dog der skete?" En lydudstilling om Kaj Munk</p> <p><i>Caroline E. Larsen, Ringkøbing Fjord Museer</i></p> <p>Den 4. januar 1944 blev Kaj Munk hentet af nazistiske håndlangere i sit hjem i Vedersø. En af Danmarks mest berømte forfattere og journalister, blev dagen efter fundet dræbt. Mordet på Munk blev det første clearingmord i Danmark under Anden Verdenskrig. I en ny udstilling tages gæsten via lyd og levende tapeter med gennem Munks historie. Fra barndommen på Lolland, fascinationen af fascismen til modstandskampen mod nazisterne og besættelsen. Udstillingen fortæller ikke blot historien om digterpræsten der kæmpede og døde for det han troede på, den sætter også fokus på mennesket bag, og ikke mindst den familie, der stod tilbage. Udstillingen er en ny og unik måde at lave udstillinger på, hvor de levende tapeter og lydkulissen er med til at sætte scenen, mens alt foregår i de stuer, hvor historien udspillede sig for over 80 år siden. Udstillingen er skabt af Ringkøbing Fjord Museer i samarbejde med Tinker Imagineers.</p>
16.15	<p>Koner i Kahytten</p> <p><i>Frederik Lynge Vognsen, Museum Sønderjylland</i></p> <p>De medsejlende kvinder udgør et væsentligt – men ukendt – aspekt af den sønderjyske sejlskibshistorie. Fra 1820-ca. 1900 rejste 90-100 kvinder med deres mænd på rejser af flere års varighed ombord de trange sejlskibe. Udover talrige breve, har vi bevaret dagbøger fra 10 medsejlende hustruer. Mange af dem kede sig bravt på rejserne og skrev derfor udførligt om mange af livets aspekter til søs. De kom fra et virksomt liv til lands, og befandt sig nu i sejlskibenes klaustrofobiske rammer uden noget at tage sig til. Århundredes søfartskultur havde sørget for en streng og disciplineret arbejdsfordeling om bord. Dette kunne ikke ændres, blot fordi der pludselig var en kvinde til stede. Selv traditionelle kvindeopgaver som madlavning, syning eller slagtning af dyr, var forbeholdt mændene. Kvinderne var derfor nødt til selv at skabe og definere deres roller om bord. Men hvordan formidles denne historie, der kun har efterladt få genstande?</p>
16.35	<p>The Sixth Sorrow af SIGNA</p> <p><i>Emilie Hartmann Kuang, Horsens Kunstmuseum</i></p> <p>Horsens Kunstmuseum præsenterer for første gang SIGNA med totalinstallationen The Sixth Sorrow (den sjette sorg) i januar 2025. Udgangspunktet for projektet er moderfiguren som en central skikkelse i vores forståelse af køn og omsorg. Værket tager sit klare udgangspunkt i SIGNA's generelle sansemættede og rumlige installationer, hvor grænsen mellem fiktion og virkelighed er flydende og hvor beskuerens gængse opfattelse ofte udfordres. Udstillingsprojektet vil være Horsens Kunstmuseums største udstillingssatsning til dags dato. Totalinstallationen opbygges i et landskab af teltlignende konstruktioner og ophobninger af gammelt sengetøj, gardiner og håndklæder. I disse rammer skabes der en række variationer af det klassiske Pietá-motiv. Disse Pietá fremstillinger skabes af såkaldte private materialer såsom hår, ben og brugte tekstiler. Mens andre dele af installationen rummer følelseladete fødsels- og ammestue-tableauer, med en klar reference til etnografiske dioramaer. Med The</p>

	Sixth Sorrow tager Horsens Kunstmuseum et skridt i retningen af at præsentere publikum for noget helt nyt.
16.55	<p>"Straffet og Udstødt" – Hvordan viser man Helsingørs underverden i 1800-tallet?</p> <p><i>Frederikke Heick, Museerne Helsingør</i></p> <p>Vi har valgt en række dogmer for udstillingen hvor vi: • Bruger et dramatiseret narrativ som motor for oplevelsen • Tillader os at digte ud fra arkivmateriale • Udstiller få originale genstande og skaber og printer 3D-kopier af resten • Inkorporerer bibliotekets samlinger i oplevelsen • Skaber et fordybelseslag der forandrer sig hver 3 mdr. Hovedgrebet er et narrativ hvor dramatiker Trine Wisbech har skabt en fortælling om Christiane Amalies vej igennem straffesystemet. Den dramatiserede fortælling skal give en følelsesmæssig indføring i straffens kulturhistorie og åbne for formidlingen af kulturhistoriske temaer om bl.a. straf, samfund, religion og frelse. Udstillingen er en del af en løbende udviklingsproces for det kommende Bymuseum hvor vi eksperimenterer med nye koncepter for kombinationen Bymuseum/Bibliotek – Museoteket. Bymuseets udstillingsområde er placeret på biblioteket på kulturværftet. Her skal vi integrere bibliotekets samlinger aktivt i udstillingen - på en foranderlig måde - for at rum for skabe fordybelse.</p>
17.45 – 18.00	Forfriskning i foyeren
18.00 – 18.30	Uddeling af MID formidlingspris - Fjordsalen
Tirsdag d. 12. november – Udstilling og Formidling	
09.00 – 10.00	Nyt ved ODM - Munkebjergsalen
10.00 -10.30	Formiddagskaffe
10.30 – 12.00	<p>Fællessession: Udstilling og Formidling, Kunsthistorisk gruppe.</p> <p>Online præsentationer på engelsk</p> <p>Tema: Det omsorgsfulde museum - Ideer og strategier fra udlandet</p> <p>Fjordsalen</p>
10.30	<p>Ageing at the Museum</p> <p><i>Hamish L. Robertson, University of Technology, Sydney</i></p> <p>Population ageing is seen as challenge to many societies and their economies, institutions and established practices. These challenges can only intensify if we consider that many countries, including Denmark, are already super aged or on the cusp of super ageing. This is where 20% or more of the population is aged 65 and over. Compositional challenges exist too, because growth in the oldest old, those aged 80 and above, is rising especially fast for many countries as the 'boomers' move through the stages of ageing. Many cultural heritage institutions are aware of these dynamics but adapting to them is also a challenge. Audiences and volunteers are changing. Many older people have disabilities including physical, cognitive and sensory impairments. How do museum practices engage more effectively as population ageing progresses? We will outline a concept of the museum as a therapeutic environment for addressing some of the challenges of population ageing. We will explore the potential of the museum as a caring and, potentially, healing place for older people and, by extension, other vulnerable groups in society.</p>
11.00	<p>The Museum as a Space of Social Care</p> <p><i>Nuala Morse, University of Leicester</i></p>

	<p>The role of museums as spaces of social care and in understanding the 'social work' of culture professionals. This includes a focus on community engagement practice in museums heritage and art galleries. A related aspect of this work explores the links between cultural participation and health, well-being and recovery. My monograph <u>The Museum as a Space of Social Care</u> explores these related themes.</p>
11.30	<p>The Slow Museum – Young Families <i>Nicola Wallis, Cambridge University</i></p> <p>Museums are increasingly considering civic responsibilities towards the communities of which they are a part. In this study, a group of families with children aged between two and four years visited a university art museum for multiple facilitated sessions within a participatory research project. Drawing on previous work on caring museum practices, this article explores the potential of museums to support young families through key affordances: time, connection, and exploration. We demonstrate how, by offering opportunities to slow down, build relationships, and take risks, the museum can become a nurturing space of care and connectedness. We contrast this care-centred approach with the pressure exerted on both the museum and early years sectors of target-setting approaches with easily measurable outcomes demanding a singular focus on rapid linear progress. The analysis presented here resists this model, offering instead an approach rooted in gentle attention and openness.</p>
12.00 – 13.00	Frokost
13.30 – 15.00	<p>Fællessession: Udstilling og Formidling, Nyere tids kulturhistorie</p> <p>Tema: Følelser og etik i formidling – hvor går grænsen? Og hvad sker der hvis grænsen overskrides? Afstanden til historien – hvornår er det for tæt på?</p> <p>Fjordsalen</p>
13.30	<p>Dramatiserede byvandring – mellem fiktion og fakta <i>Michael Nobel Hvüid og Minna Kanzler Hemmet, Museum Kolding</i></p> <p>Siden 2022 har Museum Kolding udbudt såkaldt dramatiserede byvandring, der bruger følelser, drama og fiktion som formidlingsgreb. I den dramatiserede byvandring ”Med Gestapo i hælene” kommer gæsterne med de to fiktive modstandsfolk Gerda og Jørgen (to skuespillere/formidlere) rundt i Koldings gader. Her deler de deres oplevelser, bekymringer og ikke mindst frygten for Gestapo, som har til huse på Staldgården med gæsterne. På byvandringen besøger gæsterne nogle af de steder, hvor nogle af de mest dramatiske episoder i besættelsestidens Kolding fandt sted.</p> <p>Oplægget vil tage udgangspunkt i baggrunden og forhistorien for de dramatiserede byvandring, og diskutere de bagvedliggende overvejelser omkring etik og forholdet mellem faglighed og fakta og underholdningsværdi og fiktion.</p>
14.00	<p>What’s in a name <i>Signe Bergman Larsen, Dansk Jødisk Museum</i></p> <p>I 2022 åbnede Dansk Jødisk Museum udstillingen <i>Flugt og forfølgelse i det 20. århundrede</i>. En udstilling med få nøje udvalgte genstande, der fortæller stærke personlige historier med tråde til Danmarks- og verdenshistorien. Genstandene er akkompagneret med Kristian Bay Kirks grafiske tegninger. Under arbejdet med udstillingen besluttede kuratorerne at der ikke skulle nævnes fulde navne i udstillingen. Det er en beslutning nogle Holocaust-forskere har kritiseret. Museumsinspektør Signe Bergman Larsen fortæller om arbejdet med udstillingen. Om hensynet til og krydsfeltet mellem forskningen, giverne og formidlingen.</p>

14.30	<p>Når True Crime bliver til museumsudstillinger</p> <p><i>Frederik Strand, Politimuseet</i></p> <p>Politimuseet arbejder i dets udstillinger med True Crime – et emne som i stigende grad fascinerer, forskrækker og tiltrækker publikum. Indlægget vil behandle hvordan museet balancerer mellem faglighed og etik – og behovet for formidling og synlighed i behandlingen af True Crime-genren? Hvilke emner er det muligt at behandle i en udstillingsmæssig kontekst? Er der grænser for formidlingen i en museal sammenhæng? Og hvor bevæger True Crime-genren sig hen.</p>
15.00 – 15.15	Eftermiddagskaffe
15.15 – 16.30	<p>Udstilling og Formidling: Orientering i de faglige grupper</p> <p>Fjordsalen</p>
15.15	<p>Rødder – museumsformidling indenfor murene i Storstrøm statsfængsel</p> <p><i>Rasmus Thorup Kildegaard, Museum Lolland-Falster</i></p> <p>Hvordan kan viden om fortiden styrke unge voksnes identitets- og dannelsesprocesser? Hvordan ser håb ud på et håbløst sted? Dette forsøger vi at belyse gennem prøvehandlinger, hvor vi præsenterer indsatte i Stor Strømstatsfængsel for forskellige historiske cases, laver forskellige aktiviteter, quizzer, interview, workshop, oplæg og fælles madlavning. De indsatte har minimum 8 års domme, er tilknyttet fængsels skole, hvor de fleste er i gang med undervisning i fag på 9. klasse niveau, herunder historie. Fagene kan de gå til eksamen i, og benytte i forbindelse med uddannelses- og læringsforløb, som sigter mod deres tilbagevenden til samfundet efter endt straf. Det er i denne forbindelse af museets prøvehandlinger integreres. Museum Lolland-Falster har gennem længere tiden udvikle dannelse til forskellige pædagogiske praksis, og den forbindelse hands-on metoder. Teoretisk identificerer vi dannelse som mestring, perspektiv og deltagelse, som idealer eller pejlemærke vores aktiviteter for at være dannelse skal en praksis.</p>
15.45	Spørgsmål fra salen
16.30	Mødet slutter

Spor 5: Naturhistorisk gruppe	
Mandag d. 11. november – Naturhistorisk gruppe	
10.30 – 12.30	<p>Fælles session: Naturhistorisk gruppe, Nyere tids kulturhistorie, Udstilling og Formidling</p> <p>Fjordsalen</p>
	<p>Vi alene vide?</p> <p>Fremtidens museumssamling</p> <p>Hvad skal museernes samlinger indeholde? Hvem bestemmer hvad museernes samlinger indeholder?</p> <p><i>Moderator: Ulla Schaltz, Museum Lolland-Falster</i></p> <p>Anneken Appel, Den Gamle By</p> <p>Gode samlinger handler også om hvilke muligheder man vil give fremtidens museumsfolk og borgere, for at fortælle om fortiden gennem fysiske genstande. Hvordan kommer de til at perspektivere samtiden, ved hjælp af fortiden? Der ligger et kæmpe pres på museumsfolk at få samlet det rigtige ind. For hvad er rigtigt – og vigtigt? Det kan vi ikke stå alene med, vi må have hjælp fra borgerne. Indsamling er for mig sjældent et isoleret mål, men en del af en samlet samskabelsesproces. Det vil jeg komme med et par eksempler på.</p> <p>Christian Sune Pedersen, Nationalmuseet</p> <p>På museerne indsamler vi til vores aktuelle forskning og formidling, og ikke mindst til fremtiden. Vi drøfter ofte, hvilke kvaliteter ”den gode genstand” besidder. Men sjældnere taler vi om vores egen rolle som indsamlere. Gode indsamlinger kræver et indgående kendskab til museets eksisterende samling, dens indre logik, tematiske linjer og sammenhænge. Og samtidig et blik ud på samfundet, eller, om man vil, udefra og ind på museets samling. Hvordan kan vi sikre, at vi i en stadig mere kompleks og hektisk historisk udvikling kan bevare overblikket og indsamle ”det rigtige”? Hvordan kan vi sikre, at forskellige generationers og befolkningsgruppers perspektiver er repræsenteret - gennem dialog, ligefrem? Hvordan kan vi skabe en god balance imellem vores museumsfagkundskab og blikket udefra? Er der en nødvendig modsætning imellem de to, eller kan de gå hånd i hånd i en fortravlet hverdag-</p> <p>Susanne Jensen, Danmarks Tekniske Museum</p> <p>Det er museernes opgave at opbygge og vedligeholde samlinger, der kan afspejle vigtige dele af fortiden og samtiden i fremtiden. Men vi kan ikke bevare alt, så hvordan vælger vi, hvad der skal indsamles? Hvad der skal bevares? Og hvordan tolker vi vores samlinger? Det er en svær opgave – ikke mindst for specialmuseer, hvor genstandsområdet ligger udenfor fagpersonalets professionelle viden.</p> <p>På Danmarks Tekniske Museum har vi siden 2020 eksperimenteret med at inddrage brugere af museet i vurderingen af museets samling for på den måde at drage nytte af den viden, der eksisterer udenom museet. Forsøgene har vist at inddragelse af vidende brugere i samlingsarbejde kan være udfordrende for museet, men det har resulteret i en brugbar metode, der inddrager pensionerede fagfolk i betydningsvurdering. Derigennem opnår vi dels en dybere forståelse både af enkelte genstande og af samlingens logik – og dels bidrager til at opbygge og vedligeholde en videnskologi på tværs af generationer, sådan at samlingen ikke bliver museets samling men vores fælles samling.</p>

12:00	Debat i plenum
12.30 – 13.30	Frokost
13.30 – 15.30	Fællessession: Naturhistorisk gruppe, Nyere tids kulturhistorie Tema: Natursyn og syn på dyr i den aktuelle og kulturelle debat Treetop 3-4 (1. sal)
	<p>Mennesket og den vilde natur til havs - natursyn og forestillinger om bæredygtighed</p> <p><i>Søren Byskov, Museum VEST</i></p> <p>At fiskere og fangstmænd høster af havets ressourcer, er et faktum så gammelt som menneskeheden selv. Vores påvirkning af havets vilde natur er bestemt ikke af ny dato, og i århundreder har både hvalfangst og fiskeri haft et omfang, som har efterladt økosystemet dybt forandret. Høsten fra havet har haft en underliggende logik i forhold til dets påvirkning af fiskebestande og natur, og opfattelsen heraf har ændret sig til i dag at fylde meget i den offentlige bevidsthed.</p> <p>Med historiske eksempler fra Nordatlanten, Nordsøen og Vadehavet kommer vi i indlægget ind på nogle af de største og mest indgribende fiskerier/fangstaktiviteter, og vi prøver at forstå, hvilke natursyn og forestillinger om bæredygtighed, der lå til grund for udnyttelsen af havets ressourcer.</p> <p>Genopretning, men til hvad? Kulturlandskab vs. oprindelig natur</p> <p><i>Anne Marie Ludvigsen - Museum Sønderjylland</i></p> <p>Kulturarven og den grønne omstilling. Klima, den grønne omstilling, bæredygtighed og biodiversitetskrise fylder mere og mere i den offentlige debat og mange steder i Danmark skyder projekter frem. Som museer forholder vi os i stigende grad til den grønne dagsorden som energiforbrugere og co2-udledere. Men hvordan er vi egentlig klædt på til at agere f.eks. som kap. 8-ansvarlig eller bestyrelsesmedlem i en nationalpark, når der i vores pastorat planlægges hydrologiprojekter i kulturlandskaber, solcelleanlæg breder sig eller der skal opføres nyt testcenter for vindenergi i områder omfattet af fredninger og diverse naturbeskyttelsesbestemmelser – alt sammen med begrundelse i hensynet til klima og biodiversitet. Hvordan balancerer vi mellem hensynet til kulturarven og 'alt det grønne'? Og undgår (hvis vi skal undgå det?) at kulturarven udelukkende er relevant som 'tivolikrymmel' i oplevelseslandskabet.</p> <p>Produktionsdyr: et galleri for det muliges kunst</p> <p><i>Natalia Briché, Skolen for Veterinærmedicin og Husdyrvidenskab</i></p> <p>Natalia Briché vil fortælle om sit arbejde med en nyligt åbnede udstilling om produktionsdyr i Danmark på Frederiksberg Campus, Københavns Universitet.</p> <p>På basis af et tværvideenskabeligt forskningsprojekt kombinerer udstillingen gamle forsknings- og studiesamlinger med ny-indsamlede genstande indsamlet som en del af et antropologisk feltarbejde. I udstillingen sætter vi fokus på det systematiske arbejde, en stor og effektiv husdyrproduktion kræver, og på de problemer og muligheder effektivisering medfører.</p>

	<p>Funderet i ideen om 'dilemma-figurer' bevæger udstillingen sig i et farvand uden lette løsninger og skaber et rum for en kvalificeret dialog om vores fødevarerproduktion og den grønne omstilling, som mange ønsker.</p> <p>Alt i alt vil Natalia fortælle om udstillingen som et rum for kollektiv diskussion af mulige og umulige agrare fremtider.</p>
15.00 – 15.15	Eftermiddagskaffe
15.15 – 17.45	<p>Fællessession: Naturhistorisk gruppe, Nyere tids kulturhistorie</p> <p>Tema: Natursyn og syn på dyr i den aktuelle og kulturelle debat (Fortsat)</p> <p>Treetop 3+4 (1. sal)</p>
	<p>Menneskets natur eller naturens natur - Oplæg til videre diskussion og samtale</p> <p><i>Alexander Holm, naturdebattør</i></p> <p>Hvor står vi med dansk natur i dag? Hvad er der i spil, når vi taler artsmangfoldighed? Hvordan forholder vi os til "brugsret til naturen", "sårbar natur", og hvad betyder "tilbageføring til oprindelig natur"? Hvordan er naturen endt som en forvaltningsenhed, og hvordan påvirker vores natursyn og forhold til naturen dette? Er naturen et spil for galleriet, en kulturkamp eller noget helt andet? Vil vi som mennesker afgive plads til naturen og andre arter? Hvordan gør vi?</p> <p>Hovedet i havet</p> <p><i>Naturvejleder Finn Lillethorup, Økolariet i Vejle</i></p> <p>Havet omkring Danmark og især fjordene gisper efter vejret. Fedtemøg (to trådformede brunalger Almindelig Vatalge og Dunalge) har lagt sig som en kvælende dyne og generet sommerens badegæster. Bunddyr – herunder fiskene – er forsvundet og lader områder døde hen. I Øresund springer Atlantisk tun derimod igen og skal kortlægges. Med udgangspunkt i Vejle Fjord har vi hovedet i havet. Er havet mere end vores skraldespand, spisekammer og transportsted? Hvad er havets status, hvilke muligheder er der, og hvordan bidrager vi som museer og videnscentre til kommunikation. Vi spørger; "er der en politiker til stede?" og "hvor er handlekraften?"</p> <p>Rewilding – fingrene væk i naturens tjeneste,</p> <p><i>Bo Skaarup, Naturhistorisk Museum i Aarhus</i></p> <p>Rewildings-projektet på Molslaboratoriet i Mols Bjerger har 8 år på bagen. Exmore ponyer og Galloway-kvæg lever helt frit på 120 hektarer med tilgang til vandposter, salte og skjul men uden fodring af nogen slags. Det er så vildt, som det bliver, under de givne præmisser med overholdelse af alle love (i et landbrugsland). Hvordan navigerer man i et sådant projekt, når et mangfoldigt og konvergerende dyre- og natursyn kan komme til udtryk i rabiate handlinger? Hvordan formidler man fakta og holder sig fra synsninger? Hvad er der på spil for den danske natur?</p>
17.45 – 18.00	Forfriskning i foyeren
18.00 – 18.30	Uddeling af MID formidlingspris - Fjordsalen

Tirsdag d. 12. november – Naturhistorisk gruppe	
09.00 – 10.00	Nyt ved ODM - Munkebjergsalen
10.00 -10.30	Formiddagskaffe
10.30 - 12.00	Naturhistorisk gruppe - Orientering i de faglige grupper Bordet rundt med kort indslag/vigtige nyheder fra de Naturhistoriske museer. Treetop 1 (1. sal)
12.00 – 13.00	Frokost
13.30 – 15.00	Naturhistorisk gruppe: Orientering i de faglige grupper Særligt udvalgte og aktuelle oplæg fra naturhistoriske museer Treetop 1 (1. sal)
13.30	From Cuteness to Conservation - Hasselmusen som klimaambassadør <i>Zenia Henriksdottir Hansen, Naturama & SDU</i> Hvordan kan hasselmusens nuttethed bruges til at formidle om klimaforandringernes effekt på den danske biodiversitet og vores økosystemer?
14.00	Citizen Science med fokus på gymnasie-skoletjeneste <i>Marie Lillemark, Statens Naturhistoriske Museum</i>
14.30	Målgrupper og udefra og ind-perspektivet <i>Naturhistorisk Museum i Aarhus</i>
15.00 – 15.15	Eftermiddagskaffe
15.15 – 16.30	Naturhistorisk gruppe: Orientering i de faglige grupper Treetop 1 (1. sal)
15.15	Update fra SNM <i>Anders P. Tøttrup, Statens Naturhistoriske Museum</i>
15.45	Vilde vidunderlige verden – en udstilling om museets samlinger <i>Anne Kathrine Gjerløff – Statens Naturhistoriske Museum</i>
16.15	Afrunding og feedback på indholdet af det Naturhistoriske spor
16.30	Mødet slutter

Spor 6: Konservatorgruppe

På dette års ODM glæder vi os i den konserveringsfaglige gruppe til at byde jer velkommen til spændende oplæg om relevante faglige strømninger i tiden:

- **Bæredygtige museer, udstillinger, magasiner og drift** set ud fra et bevaringsperspektiv med genstandene og konservatorers risikovillighed i fokus. Hvad er der gang i af forskellige projekter lige nu? Hvor langt er vi og hvordan kan vi arbejde med bæredygtighed?
- **Værdiredning, beredskabsplaner** og konservatorens rolle. Efter branden på Børsen er det desværre meget aktuelt. Hvordan forbereder man sig bedst på hændelser med praktiske eksempler og cases og hvad gør man konkret, når uheldet er ude?
- **Teknisk dokumentation og analyser af materialer og genstande.** Den dokumentation og de analyser, der er en naturlig del af en konserveringsbehandling, kan give større betydningsværdi for både kunstværker, kulturhistoriske og arkæologiske genstande og resultaterne kan løfte formidlingen af de enkelte værker og genstande. I det tværfaglige samarbejde med yderligere dokumentation og analyser, kan konservatoren ofte bidrage som et formidlende led mellem de humanistiske, naturvidenskabelige og tekniske videnskaber.
- **Kontaminerede samlinger og arbejdsmiljø**, hvordan løser vi det så genstande og samlinger fortsat er tilgængelige samtidig med at vi passer på os selv?

Derudover er vi meget glade for den store interesse og siger tusind tak til alle, der har indsendt forslag til indlæg, der spænder vidt fra den nyeste forskning om genstande og materialer, til praktiske konserveringsopgaver og generelle konserveringsfaglige overvejelser og udfordringer, som vi glæder os til at høre om.

Vel mødt!

Mandag d. 11. november – Konservatorgruppe

10.30 – 12.30	<p>Konservatorgruppe: Orientering i de faglige grupper</p> <p>Tema: Den grønne omstilling</p> <p>Lokale: Evergreen</p>
10.30	Velkommen ved koordinatorene, intro til programmet og praktiske oplysninger
10.40	<p>Status på projektet Bæredygtige museumsmagasiner</p> <p><i>Morten Ryhl-Svendsen, lektor, ph.d., Institut for konservering</i></p> <p>I projektet "Bæredygtige Museumsmagasiner" undersøger vi bæredygtigheden af seks moderne lavenergi-magasiner opført rundt omkring i Danmark. De deltagende magasiner er Nationalmuseet/Det Kongelige Bibliotek (Vinge); Københavns Museum (Taastrup); Museum Vestsjælland (Ugerløse); Museum Sønderjylland (Rødekro); Fælles Museumsmagasiner (Vejle); og Samlingshuset (Aalborg). Her undersøger og sammenligner vi byggerierne på flere forskellige parametre; opnået indeklima og bevaringskvalitet, luftkvalitet, energiforbrug, samt livs-cyklus-analyse af bygningens materialer, opførelse og drift. Projektet er støttet af Slots- og Kulturstyrelsens initiativ for bæredygtige museer, og løber igennem 2024. De første resultater vil blive præsenteret.</p>
11.00	<p>Bæredygtighed og cirkulære udstillinger</p> <p><i>Mathias Peitersen, projektleder, Københavns Kommune</i></p> <p>Hvordan kan vi styrke den cirkulær økonomi mellem museer i Danmark? Hvilke udfordringer, står i vejen for at implementere cirkulære praksisser, og hvilke konkrete skridt kan vi tage for at imødekomme disse på tværs af museumsbranchen? Udviklingsprojektet Cirkulære Udstillingspraksisser har undersøgt disse spørgsmål, og vil i dette oplæg løfte sløret</p>

	for hvordan museumsbranchen gennem praktiske tiltag, øget samarbejde, tilegnelse af nye kompetencer kan styrke arbejdet med genbrug, deleøkonomi og cirkulært udstillingsdesign.
11.20	<p>Bæredygtigt bevaringsarbejde?</p> <p><i>Pil Rasmussen, bevaringschef (SMK)</i></p> <p>På SMK – Statens Museum for Kunst taler vi i disse år strategisk om, hvem vi bevarer for, og om balancen imellem nutid og fremtid. Afvejningen imellem bevaring af stadigt voksende kulturarvssamlinger og reduktion af energiforbrug og klimabelastning er ikke altid ligetil – men på nogle områder er der heldigvis hensyn, der peger i samme retning. Vi taler om, hvordan man tager fagligt bæredygtige beslutninger i en kontekst med stor grad af usikkerhed om det langsigtede udfald. Vi taler om, hvordan man (måske) kan blive bevidst om egne blinde vinkler og om helhedstænkning og nye, museologiske strømninger. Vi arbejder hen imod en øget risikovillighed på flere parametre indenfor bevaringsfeltet.</p> <p>Mere konkret har vi i omkring ti år fulgt ICOM-CC og IIC samt Bizot-gruppens anbefalinger til videre grænser for musealt indeklima. I knap halvandet år har vi deltaget i projektet 'Bæredygtig klimastyring', udbudt af Ki Futures i regi af Museernes Grønne Akademi. Vi har eksperimenteret med nedlukninger af klima anlæg, har lært vores bygning bedre at kende, og i det hele taget udvidet samarbejdet med driften i Slots- og Kulturstyrelsen om klimastyring. Vi ser også på materialevalg, magasiner og transport, herunder kurérfunktionen. Vi arbejder løbende i stort og småt for at nå frem til en balance, der er bæredygtig på flest mulige parametre – ikke kun energiforbruget. Oplægget vil give en status og udpege mulige perspektiver for det fremtidige arbejde.</p>
11.40	<p>En statusopdatering på klimakrav og -grænser</p> <p><i>Morten Ryhl-Svendsen, lektor, ph.d., Institut for konservering</i></p> <p>Energipriser og klimakrise har øget fokus på nedsættelse af energiforbrug og CO₂-aftryk i alle aspekter af samfundet, inklusive museumsverdenen. Dette afspejles bl.a. i diskussionen af fordele og risici ved at løse op for krav til bevaringsmæssig klimakontrol i museer, arkiver og magasiner. Jeg vil give et historisk rids af udviklingen af standarder og guidelines på området, samt gøre status for anbefalinger i dag. Dette gives med et kritisk blik både til politiske/økonomiske begrundelser, samt hvad forskningen giver belæg for, med hensyn til stramme eller afslappede klimagrænser.</p>
12.00	<p>Climate Risk Assessment, Climate Specifications, Sustainability, Trends in Heritage Storage - Online</p> <p><i>Bart Ankersmit, Cultural Heritage Laboratory, Cultural Heritage Agency of the Netherlands</i></p> <p>In this seminar Bart Ankersmit presents his experience off and observations on climate control in heritage institutes in the Netherlands. Bart works as a conservation scientist at the Cultural Heritage Agency of the Netherlands and provides counselling to museums on managing the indoor climate. Based on climate risk assessment, rational decision making and taking into account boundary conditions such as sustainability, knowledge, budgets and specific local situations Bart tries to find the optimum climate control strategies that help achieving most museum ambitions.</p>
12.20	Opsamling – Morten Ryhl-Svendsen er ordstyrer
12.30 – 13.30	Frokost
13.30 – 15.30	<p>Konservatorgruppe: Orientering i de faglige grupper:</p> <p>Tema: Beredskab og værdiredningsplaner</p>

	Lokale: Evergreen
13.30	<p>”Mens alt endnu er tørt og godt”: Hvad er beredskabsplaner og værdiredningsplaner og hvordan udarbejdes de?</p> <p><i>Maja Forsom Sandahl, konservator, Bevaringscenter Nord</i></p> <p>Vigtigheden af beredskabs- og værdiredningsplaner kan ikke understreges nok - den præventive indsats er altid den billigste. Erfaringen viser dog, at mange synes det er svært at komme i gang, men der er hjælp at hente i skabeloner og vejledninger. Udarbejdelsen af beredskabsplaner og værdiredningsplaner kræver samarbejde på tværs af mange faggrupper i museumsorganisationen, men konservatoren har en central rolle i udarbejdelsen.</p>
13.55	<p>Beredskab og værdiredningsplaner på Christiansborg</p> <p><i>Maria Louise Sargent, konservator, Christiansborg</i></p> <p>Gennem de seneste år er der skabt stor opmærksomhed omkring værdiredning af kunst og kulturarv set i lyset af branden i Notre-Dame i Paris og senest på Børsen. En værdiredningsplan er en selvstændig plan under beredskabsplanen, som har til formål at sikre de vigtigste genstande i en samling ved pludselig opstået hændelse som brand- og vandskade. Dette sker ved at overbringe information om kunstværkers prioritering og placering til hjælperøgdykkere, redningsberedskabet og brandvæsnet. Derfor er det vigtigt, at planen let kan tydes af andre end museumspersonalet. Ved at anvende orienteringsplanerne (o-planer) som udgangspunkt for værdiredningsplanen sikrer man, at planen er genkendelig for beredskabet. I oplægget præsenteres arbejdet med implementering af o-planer på bl.a. Christiansborg.</p>
14.15	<p>Beredskab ved hændelser</p> <p><i>Storskadeforfører fra Storkøbenhavn, Michael Bøgebjerg og Storskadeforfører Løsøre, Mads Westerling, beredskabsleder, Polygon skadeservice</i></p> <p>Beredskab ved hændelser med udgangspunkt i branden på Børsen, hvor Polygon var det skadeservicefirma Børsen havde aftale med og som koordinerede hændelsen.</p>
14.55	Afrunding
15.00 – 15.15	Eftermiddagskaffe
15.15 – 17.45	<p>Konservatorgruppe: Orientering i de faglige grupper:</p> <p>Tema: Teknisk dokumentation og analyser af genstande</p> <p>Lokale: Evergreen</p>
15.15	<p>Wilhelm Lundstrøms metoder og teknikker</p> <p><i>Ellen Egemose, museumsinspektør, kunsthistoriker, ph.d., Kunstmuseum Brandts, Bjarke Jørgensen, forskningschef, fysiker, ph.d., Newtec Engineering A/S og Clara Bratt Lauridsen, malerikonservator, Konserveringscenter Vejle</i></p> <p>Forud for udstillingen Lundstrøms evighedsblå om den danske modernist Vilhelm Lundstrøm (1893-1950) på Kunstmuseum Brandts har museet samarbejdet med tre institutioner for at afsløre kunstnerens maleteknik: Den fynske virksomhed Newtec Engineering A/S, Syddansk Universitet og Konserveringscenter Vejle. Oplægget på ODM fortæller om de resultater, som samarbejdet er mundet ud i, og viser Lundstrøm som en langt mere søgende kunstner end hidtil antaget.</p>

15.40	<p>Præsentation af foreløbige resultater fra projektet: Det hvide guld - nye aspekter omkring jernalderens berlokker og guldsmedeteknikker</p> <p><i>Jannie Amsgaard Ebsen, konservator og Kirsten Prangsgaard, arkæolog, Museum Odense og Arne Jouttijärvi, metallurg, Heimdal Arkæometri</i></p> <p>Ved en udgravning i Aarup i 2022 blev der i et lille keramikbæger bl.a. fundet et hængesmykke, en såkaldt berlok. Berlokken viser guldsmedens høje tekniske kunnen i ældre romersk jernalder omkring 70-170 e.v.t. ved brugen af tyndt forarbejdet metal, filigran- og granuleringsteknik. Analyser af berlokken viste, at den var lavet af en hvidguldslegering, og at kugler og tråde var påsatte ved reaktionslodning. En loddeteknik, der er fremmed for nutidens guldsmede.</p> <p>Projektets formål er at frembringe ny indsigt i jernalderens guldsmedeteknikker og materialer gennem XRF-analyser af en større gruppe af berlokker fra Fyn og det øvrige Danmark. I projektet undersøges berlokkernes egentlige materialesammensætning, loddeteknikker, konstruktion, dekorationskomponenter, funktionalitet og proveniens, samt eventuelle paralleller og ophav i antikkens genstandsmateriale.</p>
16.05	<p>Undersøgelse af tungmetaller i det Kongelige Biblioteks samling</p> <p><i>Birgit Vinter, konservator og Iben Bak, konservator, Det Kongelige Bibliotek.</i></p> <p>På tværs af Det Kgl. Bibliotek arbejdes der dagligt med ældre bøger, der er koloreret med farver indeholdende sundhedsskadelige tungmetaller. Med vores nye XRF har vi undersøgt et tilfældigt hjørne af samlingen, der viste sig at indeholde overraskende meget tungmetal på både snit og bind og uventet også på ufarvede bind. Kan vi som medarbejdere så overhovedet håndtere dem? For at blive klogere indledte Bevaringsafdelingen og Det Kgl. Biblioteks arbejdsmiljøorganisation et samarbejde med NFA – Nationalt forskningscenter for Arbejdsmiljø, der med deres ekspertise indenfor kemi og sundhed, har bidraget til at komme svaret nærmere.</p>
16.30 – 16.45	Pause
16.45	<p>Erfaringer med multispektral digitalisering</p> <p><i>Maja Atterstig, fotograf, Det Kongelige Bibliotek</i></p> <p>Multispektral digitalisering (MSI) är en icke-invasiv och icke-destruktiv teknik där man tar en serie fotografier av ett objekt under strålning i olika våglängder, från ultraviolet till infrarött. MSI omfattar både fotografering och efterföljande processering av den data som fotograferingen genererat. Metoden kan bland annat användas till att öka läsbarheten av texter i nedbrutna dokument, att identifiera och analysera materialkomponenter, synliggöra underliggande teckningar i målerier och att avslöja restaureringar och förfalskningar. Maja Atterstig berättar om tekniken och visar exempel på arbeten där Det Kgl. Bibliotek lyckats återskapa förlorad text i historiska dokument.</p>
17.05	<p>3D dokumentation på Nationalmuseet</p> <p><i>Anette Hjelm-Petersen, konservator, Nationalmuseet</i></p> <p>3D dokumentation af arkæologisk skibstræ på Nationalmuseet indtil nu og fremtidig laserscanning af koldingkoggen (3d til dokumentation) Overvejelser og muligheder ved 3D scanning af arkæologisk skibstræ på Nationalmuseet.</p>
17.25	<p>Fotogrammetri til formidling af oldtidsgenstande i 3D</p> <p><i>Jenny Sundby, fotograf, Nationalmuseet</i></p>

	I et 2-årigt projekt undersøger Nationalmuseet hvordan 3D-scanning kan formidle genstande online. Ved hjælp af fotogrammetri digitaliseres jernalder- og vikingetidsgenstande, som viser genstanden fra alle vinkler. Projektet integrerer høj kvalitets-digitalisering som en fast praksis på museet.
17.45 – 18.00	Forfriskning i foyeren
18.00 – 18.30	Uddeling af MID formidlingspris - Fjordsalen
Tirsdag d. 12. november – konservatorgruppe	
09.00 – 10.00	Nyt ved ODM - Munkebjergsalen
10.00 -10.30	Formiddagskaffe
10.30 – 12.00	Konservatorgruppe: Orientering i de faglige grupper Specialer, Ph.d. og nyt fra Institut for Konservering Lokale: Evergreen
10.30	Restaurering af bronzespringvand <i>Sigrid Ninel Kledal, konservator</i> <p>Oplægget tager udgangspunkt i kandidatspecialet, som undersøger aflejringerne på bronzeskulpturer i Gefion- og Storkepringvandet. Begge springvand er udstyret med et ionbytningsanlæg, der blødgør hårdt vand, som skulle forhindre kalkaflejringer. Alligevel opstår der hvide aflejringer på bronzeskulpturerne, der tilslører skulpturenes overflade og dermed det oprindelige udtryk.</p> <p>Formålet har været at undersøge om der findes en sammenhæng mellem den ionbyttede vandbehandling og de hvide aflejringer, med særligt fokus på en evt. amorf silikatudfældning. Aflejringerens grundstofsammensætning, indsamlet fra skulpturenes og bronzekuponernes (modelforsøg) overflade, er blevet identificeret med Scanning Elektron Mikroskop Energi Dispersiv X-ray (SEM-EDX). Resultaterne er sat i relation til den kemiske sammensætning af ubehandlet drikkevand og ionbyttet vand (udtaget fra Gefion- og Storkepringvandet). Med udgangspunkt i disse resultater er forskellige udfældningsmekanismer, som kan forekomme i ionbyttet springvandsystemer, blevet fortolket under inddragelse af teori vedrørende opløselighed, kalk- og silikatudfældninger, ligevægtsdiagrammer og pH-indflydelse.</p>
10.55	Fra 1976 til 2021: En total rekonstruktion af værket "Tingene, Din historie, Befri Dig for Tingene" af Lene Adler Petersen <i>Cæcilie Vieth Vad, Konservator</i> <p>Værket "Tingene, Din historie, Befri Dig for Tingene" blev genskabt med udgangspunkt i en håndfuld af de originale genstande, en stak sort/hvid fotografier fra værkets tilblivelse og i tæt dialog med kunstneren. Oplægget vil belyse nogle af de spørgsmål jeg som konservator måtte stille mig selv i forsøget på at etablere overensstemmelse mellem den nye version af værket og den oprindelige.</p>
11.20	Beskyttelse af kulturarv i moderne konflikter, online <i>Marie Elisabeth Berg Christensen, konservator ph.d.</i> <p>Beskyttelse af kulturarv bliver i stigende grad et sikkerhedspolitisk spørgsmål som en konsekvens af den strategiske og propagandiske måde kultur og kulturarv bliver (mis)brugt på i moderne konflikter. Brugen af kulturarv som et politisk, ideologisk og strategisk symbol</p>

	<p>på identitet i konflikt har medvirket til at beskyttelsen af kulturarv er blevet et voksende emne i civil beskyttelse, og et tværnationalt og tværsektorielt emne.</p> <p>Dette har etableret en politisk platform med enighed om behovet for beskyttelse af kulturarv under konflikt. Men institutionaliserede strategier for, hvem der skal implementere denne beskyttelse, halter efter. Manglen på institutionaliserede strategier har stor betydning for fagfolk der arbejder med kulturarv især for museumssektoren - når kulturarven sikres, udvider det museumssektorens plads og rolle i samfundet, hvilket får museumsaktører til at agere uden for deres traditionelle institutionelle arbejdsfelt. Derfor er kulturarvsfagfolk og museumsprofessionelle nødt til at engagere sig mere med tværsektorielle perspektiver på kulturarvssektorens roller, ansvar og praksis for at sikre bæredygtig beskyttelse af kulturarv i moderne konflikter.</p>
11.40	<p>En fantastisk gave - præsentation af Institut for Konserverings nye udstyr</p> <p><i>Sandra Isling, konservator og Rikke Bjarnhof, dekan, Institut for Konservering</i></p> <p>I 2023 gav Augustinus Fonden en generøs bevilling til Det Kongelige Akademi - Institut for Konservering til at styrke kvaliteten af udstyr til forskning, undervisning og efter- og videreuddannelse. Bevillingen betyder, at ældre og ikke tidssvarende udstyr kan udskiftes, ligesom vi investerer i nye indsatsområder såsom det mikrobiologiske område. Det vil på sigt lede til yderligere forskning og undervisning i præventiv konservering, mikroskopi og nedbrydningskompleksitet og fungere som beslutningsgrundlag for bæredygtige konserveringsstrategier. Oplægget præsenterer hvilket udstyr der bliver indkøbt og, hvad det kan anvendes til.</p>
12.00 – 13.00	Frokost
13.30 – 15.00	<p>Konservatorgruppe: Orientering i de faglige grupper:</p> <p>Open call</p> <p>Lokale: Evergreen</p>
13.30	<p>Resultater fra forskningsprojektet: Mørkning af højlys på kunstværker på papir</p> <p><i>Niels Borring, papirkonservator, Statens Museum for Kunst</i></p> <p>Misfarvning af blyhvide højlys på tegninger, fotografi og grafik er et almindeligt kendt fænomen i grafiske samlinger, når der er forurening i form af svovlbrinte til stede. Ændringen i det visuelle udtryk er til tider meget dramatisk, og værkernes kunstneriske værdi forringes derfor mærkbart. I flere tilfælde har man fx på Statens Museum for Kunst (SMK) valgt, at værkerne ikke længere er egnede til at udstille eller udlåne.</p> <p>SMK og Det Kgl. Bibliotek har i 2024 afsluttet et forskningsprojekt, der undersøger årsager til mørkning af højlys på kunstværker på papir. Projektet har kørt over de seneste 3 år, og har ført til en række spændende resultater. Det gør det nu muligt at give anbefalinger til, hvordan museer kan forsøge at sikre sig, at værker med blyhvidt undgår at blive misfarvede.</p>
13.50	<p>Konservering af Danmarks ældste jernbanevogn: Kongevognen</p> <p><i>Michael Højlund Rasmussen, konservator, Konserveringscenter Vejle</i></p> <p>En præsentation af konserveringen af Danmarks ældste jernbanevogn. Hvorfor den blev konserveret og ikke restaureret. Den indgribende konservering havde dog i høj grad karakter af restaurering – hvordan hænger det sammen? Afklaring af begreberne og hensigterne med vores fag, og hvad der gør det til noget ganske særligt. Betydningsvurderingen af genstanden spillede en væsentlig rolle for valg af metode.</p>

14.15	<p>“Bevar alt kritisk” - hvad blev der af Jens Jørgen Thorsens vægmaleri på konservatorskolen?</p> <p><i>Louise Preene, konservator og didaktiker og Helene Brandt Barlebo, konservator, KOMPOSIT</i></p> <p>Dette oplæg præsenterer ikke ny forskning eller spændende konserverings erfaringer. Det er nok nærmere, hvad man vil kalde en festtale, lette kalorier eller populærkultur i bedste Tobias Rahim-stil. Vi fortæller om dengang Jens Jørgen Thorsen malede et vægmaleri på konservatorskolen, og de efterfølgende års interaktion med maleriet. Udover at dele gode historier, vil vi rejse spørgsmål som: er det kunst? og i så fald, hvordan kan man bevare det? Oplægget baseres på undersøgelser ifm. vores bacheloropgave fra 2019.</p>
14.40	<p>En Parallelsamling - nyt blik på det oversete</p> <p><i>Amalie Suurballe Schjøtt-Wieth, konservator, Medicinsk Museion</i></p> <p>I Medicinsk Museions nye event og læringsrum, Appendix, undersøger en tværfaglig arbejdsgruppe alternative formidlingsmetoder og potentialet i vores nyligt etablerede parallelsamling – en samling af genstande, der må håndteres af alle. Hvorfor vi har valgt at prioritere denne samling og hvordan vi arbejder med den på forsvarlig vis, set fra et konserveringsfagligt perspektiv, vil jeg gerne dele og diskutere i dette oplæg.</p>
15.00 – 15.15	Eftermiddagskaffe
15.15 – 16.30	<p>Konservatorgruppe: Orientering i de faglige grupper</p> <p>Kontaminering af kulturarv og arbejdsmiljø i samlinger</p> <p>Lokale: Evergreen</p>
15.15	<p>Højdepunkter fra “Resilience - Adapting heritage preservation to future challenges”</p> <p><i>Oplægsholder fra NKF's Bestyrelse</i></p> <p>NKF-DK afholder i oktober 2024 den 23. kongres i nkf-regi. Under temaer som bæredygtighed, samarbejde, konflikter og forandring, glæder vi os til at samle konservatorer og andre kulturarvsfagligheder fra hele verden. Til orienteringsmødet præsenterer vi de mest spændende pointer og diskussioner fra kongressen, som vi glæder os til skal ud og leve i den danske museums- og konserveringsbranche.</p>
15.35	<p>Hammershøi i et nyt lys</p> <p><i>Loa Ludvigsen, konservator, SMK</i></p> <p>I de sidste 4 år har vi på SMK undersøgt over 100 værker af Vilhelm Hammershøi, som led i et eksternt finansieret forskningsprojekt - <i>The Vilhelm Hammershøi Digital Archive</i>. Forskningsprojektets hensigt er at kortlægge Hammershøis arbejdsmåde og teknik gennem en teknisk naturvidenskabelig dokumentation af hans værker. Projektet omfatter maletekniske undersøgelser, naturvidenskabelige analyser og registrering af værker fra danske og udenlandske offentlige og private samlinger. Blandt de danske samarbejdspartnere er Den Hirschsprungske Samling, Ordrupgaard og Davids Samling. Projektet er et tværfagligt samarbejde mellem museets konservatorer, conservation scientists, kunsthistorikere og imaging specialister. Resultatet bliver et open access digitalt arkiv, der på dansk og engelsk skal tilgængeliggøre den viden og de data som genereres i projektet. Vi håber at arkivet vil gøre det muligt for en bredere offentlighed at få adgang til ny viden om Hammershøi og hans unikke tilgang til malerkunsten, samt kaste lys over periodens materialer.</p>

	<p>Analytisk fotografi er et vigtigt redskab i dette arbejde. Ved at anvende forskellige typer lys – såsom infrarød, røntgen og UV – kan man blandt andet undersøge maleriets forskellige lag, identificere specifikke materialer og teknikker samt opdage eventuelle ændringer, Hammershøi måtte have foretaget undervejs i udførelsen af værket. Kombinationen af disse metoder giver en dybere indsigt i både tekniske og tilstandsmæssige aspekter af hans værker, hvilket kan føre til en mere nuanceret forståelse af Hammershøis kunst.</p>
15.55	<p>Skimmel i kulturarvssamlinger</p> <p><i>Camilla Bastholm, konservator og enhedsleder, Nationalmuseet</i></p> <p>Camilla præsenterer sin forskning og den nyeste viden om skimmel i kulturarvssamlinger.</p>
16.20	<p>Afrunding, tak for i år.</p>
16.30	<p>Mødet slutter</p>

Spor 7: Kunsthistorisk gruppe	
Mandag d. 11. november – Kunsthistorisk gruppe	
10.30 – 12.30	Kunsthistorisk gruppe: Orientering i de faglige grupper Skovsal A
10.30 – 12.30	<p>Kunstmuseet som omsorgsfuld platform? Gertrud Latif Knudsen, Post.doc ved Aarhus Universitet og Skovgaard Museet</p> <p>Gertrud Latif Knudsen er postdoc ved Afdeling for Kunsthistorie, Æstetik & Kultur og Museologi ved Aarhus Universitet med fokus på Skovgaard Museet i Viborg, hvor hun udfører forskningsprojektet Kunstmuseet som platform for lokale og sociale fællesskaber. I oplægget vil hun gennemgå erfaringer og resultater fra forskellige platformseksperimenter udført på museet bl.a. Fredshave og fra forsøget med opbygningen af kunstklubber i udsatte boligområder fra delprojektet Kunst & Livschancer. Hun introducerer begrebet Mindful museum practice, som tager afsæt i forståelsen af museet som aktivistisk aktør, hvor der sættes fokus på hvad et omsorgsfulde museum kan være og hvilke betydninger det har for museumsmedarbejdernes kuratering.</p> <p>Oplægget indbyder til refleksion over museets rolle i lokalsamfundet og hvilke betydninger det medfører for museumsorganisationens forhold til øvrige samfundsaktører, når museets på denne måde sætter sin samling i spil i forhold til samfundets nuværende udfordringer</p>
12.30 – 13.30	Frokost
13.30 – 15.00	Kunsthistorisk gruppe: Orientering i de faglige grupper: 10 min. oplæg ved Kollegerne Skovsal A
13.30 – 15.00	<p>The Caring Curator <i>Laus Østergaard, MA Thesis Stockholm Universitet</i></p> <p>Laus Østergaard (de/dem f. 1994) er billedkunstner og kurator, og vil give et kort indblik i sit speciale "The Caring Curator - Exploring Conditions for Care in Curatorial Practices" fra Stockholms Universitet. Specialet undersøger omsorg som et teoretisk koncept, samt hvordan det praktiseres og integreres i det kuratoriske arbejde baseret på interviews af kuratorer og kulturarbejdere i Stockholm.</p> <p>Fra fattiggård til fællesskab <i>Sarah Smed, Museumsleder Danmarks Forsorgsmuseum</i></p> <p>Museumsleder Sarah Smed fortæller om Danmarks Forsorgsmuseums indsatser for at samskabe et relevant museum om, for og med de mennesker, som bærer forsorgens historier med sig. Og om hvad solidaritet, handlekraft og aktivisme har betydet for udviklingen af museet.</p> <p>Kultur – og sundhedsindsatser <i>Cecilie Monrad, Museumsinspektør Frederiksborgmuseerne</i></p> <p>Museumsinspektør for kultur og sundhed ved Frederiksborgmuseerne, Cecilie Monrad, vil kort præsentere Frederiksborgmuseernes kultur- og sundhedsindsatser. Siden 2012 har Cecilie Monrad været ansvarlig for Frederiksborgmuseernes nationalt og internationalt anerkendte trivselsfremmende og sociale indsatser, både på strategisk niveau og i praksis.</p>

Disse indsatser når ud til en bred vifte af borgere, som har svært ved at deltage i kulturelle oplevelser, og de har både forebyggende og rehabiliterende effekter. Oplægget vil dertil indeholde en kort præsentation af en specifik case, der illustrerer den positive indflydelse, som Frederiksbergmuseernes arbejde har haft.

SOSU og SMK i nyt samarbejde

Merete Sanderhoff, Museumsinspektør og Seniorrådgiver SMK

Omsorg er et eksistentielt behov, en værdi, en gave, en service. At få og at give omsorg er tæt forbundet, men ikke altid lige til. Museumsinspektør og seniorrådgiver på SMK, Merete Sanderhoff, vil præsentere et nyt samarbejde mellem Social- og Sundhedsuddannelsen (SOSU) og Statens Museum for Kunst (SMK), der undersøger, hvordan omsorg kan forstås og finde sted i mødet med kunsten på museet – både for elever og undervisere fra SOSU, og for publikum og borgere generelt. Med kunsten som resonansrum får SOSU nye, berigende indfaldsvinkler til de store og undertiden svære emner, de arbejder med. Hvordan udvikler det museets relevans og værdi for forskellige grupper i samfundet? Og hvad kan vi som museer lære af andre faggruppers syn på og brug af kunsten?

Nyt Museum Jorn

Christian Kortegaard Madsen, Direktør Museum Jorn

Christian Kortegaard Madsen havde ikke været direktør på Museum Jorn i mange dage, før den længerevarende dialog om et nyt Museum Jorn atter blev sat øverst på dagsordenen. Men hvordan gribes arbejdet an? Med andre ord, hvilke byggesten – både materielle og immaterielle – skal et nyt Museum Jorn opføres med? Hør Christian introducere hvordan Museum Jorn strategisk arbejder med at skabe et kunstmuseum, der inddrager, engagerer og arbejder aktivt med museet som platform. Hvordan kan museet blive udgangspunkt for fællesskaber mellem mennesker på tværs af tid og rum? Hvordan bliver Museum Jorn et sted, hvor man i rekreative rammer kan møde kunst, der kan øge livskvaliteten, samtidig med den er inspiration, dannelse og omsorg?

15.00 – 15.15	Eftermiddagskaffe
15.15 – 17.45	Kunsthistorisk gruppe: Orientering i de faglige grupper Skovsal A
15.15	National strategi for unges trivsel på danske kunstmuseer <i>Trapholt, Kunsten, Brandts, Nivaagaards Malerisamling og Louisiana</i> Velkomst, grounding og kort film om projektet "Kunstkraft – National strategi for unges trivsel"
15.30	Alle museer (Trapholt, Kunsten, Brandts, Nivaagaards Malerisamling og Louisiana) fortæller om status i projektet
16.00	Center for Ungdomsforskning fortæller overordnet om tendenser og første findings i deres følgeforskning i projektet
16.30	Workshop – CeFU's findings sættes i spil hos deltagerne med henblik på at generere ideer til, hvordan findings og anbefalinger kan bruges meningsfuldt på de deltagende museer
17.00	Afrunding og opsamling
17.45 – 18.00	Forfriskning i foyeren

18.00 – 18.30	Uddeling af MID formidlingspris - Fjordsalen
Tirsdag d. 12. november – Kunsthistorisk gruppe	
09.00 – 10.00	Nyt ved ODM - Munkebjergsalen
10.00 -10.30	Formiddagskaffe
10.30 – 12.00	Orientering i de faglige grupper Tema: Det omsorgsfulde museum - Ideer og strategier fra udlandet Fælles session med Udstilling og Formidling. Online præsentationer på engelsk Lokale: Fjordsalen
10.30	Ageing at the Museum <i>Hamish L. Robertson, University of Technology, Sydney</i> <p>Population ageing is seen as challenge to many societies and their economies, institutions and established practices. These challenges can only intensify if we consider that many countries, including Denmark, are already super aged or on the cusp of super ageing. This is where 20% or more of the population is aged 65 and over. Compositional challenges exist too, because growth in the oldest old, those aged 80 and above, is rising especially fast for many countries as the 'boomers' move through the stages of ageing. Many cultural heritage institutions are aware of these dynamics but adapting to them is also a challenge. Audiences and volunteers are changing. Many older people have disabilities including physical, cognitive and sensory impairments. How do museum practices engage more effectively as population ageing progresses? We will outline a concept of the museum as a therapeutic environment for addressing some of the challenges of population ageing. We will explore the potential of the museum as a caring and, potentially, healing place for older people and, by extension, other vulnerable groups in society.</p>
11.00	The Museum as a Space of Social Care <i>Nuala Morse, University of Leicester</i> <p>The role of museums as spaces of social care and in understanding the 'social work' of culture professionals. This includes a focus on community engagement practice in museums heritage and art galleries. A related aspect of this work explores the links between cultural participation and health, well-being and recovery. My monograph <u>The Museum as a Space of Social Care</u> explores these related themes.</p>
11.30	The Slow Museum – Young Families <i>Nicola Wallis, Cambridge University</i> <p>Museums are increasingly considering civic responsibilities towards the communities of which they are a part. In this study, a group of families with children aged between two and four years visited a university art museum for multiple facilitated sessions within a participatory research project. Drawing on previous work on caring museum practices, this article explores the potential of museums to support young families through key affordances: time, connection, and exploration. We demonstrate how, by offering opportunities to slow down, build relationships, and take risks, the museum can become a nurturing space of care and connectedness. We contrast this care-centred approach with the pressure exerted on both the museum and early years sectors of target-setting approaches with easily measurable outcomes demanding a singular focus on rapid linear progress. The analysis presented here resists this model, offering instead an approach rooted in gentle attention and openness.</p>
12.00 – 13.00	Frokost

13.30 – 15.00	Kunsthistorisk gruppe: Orientering i de faglige grupper Skovsal A
13.30 -14.00	Fælles gåtur ned til vandet
14.00 – 14.45	<p>Curating with Care <i>Elke Krasny, Professor for Art and Education, Academy of Fine Arts Vienna. Oplæg på engelsk</i></p> <p>Social and ecological struggles for a different planetary culture based on care and respect for the dignity of life are reflected in contemporary curatorial practices that explore human and non-human interdependence. The prevalence of themes of care in curating is a response to a dual crisis: the crisis of social and ecological care that characterizes global politics and the professional crisis of curating under the pressures of the increasingly commercialized cultural landscape. Foregrounding that all beings depend on each other for life and survival, this book collects theoretical essays, methodological challenges and case studies from curators working in different global geographies to explore the range of ways in which curatorial labour is rendered as care.</p>
14.45 – 15.00	Spørgsmål og opsamling
15.00 – 15.15	Eftermiddagskaffe
15.15 – 16.30	<p>Orientering i de faglige grupper:</p> <p>Impact som strategi, mål og evaluering: et spørgsmål om besøgstal? Paneldebat om museernes samfundsrolle</p> <p>Moderator: Mathias Kryger, Cand.mag i Visuel Kultur og kritiker v. Kunstkritikk og Politiken</p> <p>Paneldeltagere: Astrid La Cour, Direktør SMK Axel Johnsen, Direktør Museum Sønderjylland Poul Erik Tøjner, Direktør Louisiana Anna Schram Vejlbj, Direktør Fuglsang Kunstmuseum Lasse Andersson, Direktør Kunsten Museum of Modern Art Aalborg</p>
16.30	Mødet slutter

Museumsmarked

Tirsdag den 12. november kl. 10-15

Geoteam

Geoteam har siden 1999 forhandlet og serviceret Trimble-udstyr til landmåling og præcisionslandbrug. I 2001 lancerede Geoteam Danmarks første RTK-referencenet, GPSnet som løbende udvides og opdateres. Geoteam er også totalpartner inden for droner til B2B, med fokus på salg, leasing, service og rådgivning. Med faguddannede medarbejdere og løbende investeringer i opdateringer, sikrer Geoteam kunderne de bedste løsninger. Virksomhedens autoriserede teknikere monterer og servicerer Trimble-udstyr hos landbrugskunder samt kalibrerer og reparerer udstyr på eget værksted, og med eget lager sikres hurtig levering.

Museumstjenesten – Magasinet Museum

Museumstjenesten er museernes egen institution og har intet decideret profitmotiv. Vi udvikler og fremskaffer varer der indgår i museernes og arkivernes daglige arbejde. Det drejer sig fx om syrefri papir og æsker, restaureringsmaterialer, måleapparatur til klimastyring og produkter til arkæologisk udgravning. I vores regi laves der samarbejdsaftaler med fx selskaber der udfører brandinspektioner, og vi indgår rabataftaler på områder hvor Museumstjenesten ikke er lagerførende. Der tilbydes også museumsforsikringsordning med overskudsdeling. Der er tale om en specifik museumsforsikring, der i samarbejde med Topdanmark er udviklet til de danske museer. Desuden udgiver Museumstjenesten Magasinet Museum, der udover at være et alment populært blad også udgør museernes talerør i den offentlige debat. Museumstjenesten administrerer også den danske del af museernes internationale samarbejdsorganisation ICOM.

Skalk

Kinovox

AdventureLAB

AdventureLAB er en vidensvirksomhed, der primært arbejder med kreativ strategi, konceptudvikling, integreret storytelling og oplevelsesdesign til og på tværs af kulturarv, attraktioner og turisme. Vi designer og faciliterer processer, holder workshops og foredrag, og tilbyder kompetenceudvikling i form af kurser og masterclasses. Vi har base i Aarhus, og arbejder med kunder og samarbejdspartnere i Skandinavien, Europa, Nordamerika og Asien. Du kan møde Klaus Sommer Paulsen, AdventureLABs stifter og forfatter til bogen "Integrated Storytelling by Design" på Museumsmessen 2024, hvor han gerne fortæller mere om, hvad vi arbejder med, og hvordan vi gør det.

Besøg os på AdventureLABstudio.com eller kontakt Klaus Sommer Paulsen på email klaus@adventurelabstudio.com

Gridsystem

	Top Danmark – Museumsforsikringen
	D-S Sikkerhedsudstyr
	<p>Vizgu</p> <p>Vizgu tilbyder innovative løsninger til kulturinstitutioner, der forbedrer publikums oplevelser og optimerer driften. Gennem tæt samarbejde med museer og kultureksperter via Co-creation (samskabelse) har Vizgu udviklet en fleksibel platform, der opfylder de unikke behov i museumsverdenen.</p> <p>Platformen indeholder en række nøglefunktioner som automatiseret administration af guidede ture og guides, et avanceret billet- og bookingsystem med indtægtsdeling, samt smarte hybridbilletter og medlemskaber. Desuden håndterer systemet donationer, tilbyder en eventkalender, mobile spil og digitale podwalks, som gør det muligt for besøgende at engagere sig i museets indhold på nye, interaktive måder.</p> <p>Med fokus på fleksibilitet og økonomisk ansvarlighed sikrer Vizgus licenspolitik, at løsningen kan tilpasses til hver enkelt institutions behov. Vizgus tekniske eksperter og platformen tager sig af alle tekniske detaljer, så museerne kan fokusere på deres kerneopgave: at formidle kultur og skabe meningsfulde oplevelser for deres publikum.</p> <p>Vizgu vil være til stede på ODM museums-konferencen, hvor de er klar til at vise, hvordan deres platform kan blive en værdifuld partner for museer, der ønsker at inspirere og engagere deres besøgende, samt øge besøgstallet og indtægterne.</p>
	GC Healthcare
I-Tools	

Faglige koordinatører 2024	
Forhistorisk arkæologi:	<p>Kasper Høhling Søsted (Tovholder), Museum Lolland-Falster Direkte: 51212950. Mail: khs@museumlollandfalster.dk</p> <p>Niels Algreen Møller, Museum Thy Tlf.: 97974277. Mail: niels@museumthy.dk</p> <p>Sidsel Wåhlin, Vesthimmerlands Museum Mobil: 40637427. Mail: sw@vmus.dk</p> <p>Niels Nørkjær Johannsen, Institut for Kultur og Samfund - Forhistorisk Arkæologi, fag Mobil: 28158792. Mail: nnj@cas.au.dk</p>
Historisk arkæologi:	<p>Anders Hartvig, Museum Sønderjylland, Arkæologi Haderslev Mobil: 24607945. Mail: anha@msj.dk</p> <p>Kirstine Haase, Museum Odense Tlf.: 65514646. Mail: kirha@odense.dk</p> <p>Frederikke Riemer, Nationalmuseet Tlf.: 41206144. Mail: frre@natmus.dk</p>
Nyere tids kulturhistorie:	<p>Alexandra Andersen Damgaard, Museum Lolland-Falster Mobil: 25593453. Mail: ada@museumlollandfalster.dk</p> <p>Adam Bencard, Medicinsk Museion Tlf.: 35820875. Mail: adam@sund.ku.dk</p> <p>Anne Marie Ludvigsen, Museum Sønderjylland. Mobil: 29293843. Mail: over@msj.dk</p> <p>Karen Sivebæk Munk, Museum Vestsjælland Mail: kmn@vestmuseum.dk.</p>
Konservatorgruppe:	<p>Eva Bøje Nielsen, Nationalmuseet Tlf.: 41206570. Mail: eni@natmus.dk</p> <p>Signe Nygaard, Konserveringscenter Vejle. Tlf.: 48808162. Mail: sn@konsvejle.dk</p> <p>Sofie Stærbo, Københavns Museum Tlf.: (60624913) Mail: tl7u@kk.dk</p>
Udstilling og formidling:	<p>Anne-Lotte Sjørup Mathiesen, Museum Lolland-Falster. Mobil: 25593456. Mail: asm@museumlollandfalster.dk</p> <p>Anne Sofie Vemmelund Christensen, Museum Vest Tlf.: 28347819. Mail: ac@fimus.dk</p> <p>Sara Hai Abildtrup, Holstebro Museum Tlf.: 22555370. Mail: sha@kulmus.dk</p>
Kunsthaglig gruppe:	<p>Søs Bech Sharpe, Kunsten, Museum of Modern Art Aalborg Tlf.: 31994120. Mail: sbs@kunsten.dk</p> <p>Katrine Stenum, Trapholt Tlf.: 22952661 Mail: katmo@trapholt.dk</p>
Naturhistorisk gruppe:	<p>Pernille Mølgård Andersen, Naturhistorisk Museum, Aarhus Tlf.: 61226603. Mail: pma@nathist.dk</p> <p>Charlotte Bie Thøstesen, Museum Vest Tlf.: 29541388. Mail: cbt@fimus.dk</p>